

Republika Hrvatska
Ministarstvo turizma

***NACIONALNI
PROGRAM
RAZVOJA
SOCIJALNOG
TURIZMA***

-TURIZAM ZA SVE-

Projekt:	Nacionalni program razvoja socijalnog turizma – „Turizam za sve“
Naručitelj:	Ministarstvo turizma Zagreb, Prisavlje 14
Izvršitelj:	Institut za turizam, Zagreb, Vrhovec 5
Voditelj projekta:	Dr. sc. Damir Krešić
Autori:	Dr. sc. Damir Krešić Katarina Miličević, MBA Izidora Marković, prof.geo./ing.geol.
Dokument:	Nacionalni program razvoja socijalnog turizma – „Turizam za sve“
Ravnatelj Instituta za turizam:	Dr. sc. Sanda Čorak
Mjesto i datum:	Zagreb, studeni 2014. godine

Sadržaj

1. Uvod	4
2. Primjeri dobre prakse razvoja socijalnog turizma u EU.....	8
3. Stanje turističke ponude i potražnje za socijalnim turizmom	10
3.1. Ponuda socijalnog turizma	10
3.1.1. Stanje ponude socijalnog turizma u Europskoj uniji.....	10
3.1.2. Stanje ponude socijalnog turizma u Republici Hrvatskoj	12
3.2. Potražnja za socijalnim turizmom	13
3.2.1. Stanje potražnje za socijalnim turizmom u Europskoj uniji.....	14
3.2.2. Stanje potražnje za socijalnim turizmom u Republici Hrvatskoj	15
4. Glavni dionici razvoja socijalnog turizma u Republici Hrvatskoj	17
5. SWOT analiza razvoja socijalnog turizma u Republici Hrvatskoj.....	23
6. Smjernice razvoja socijalnog turizma u RH do 2020. godine	26
6.1. Određivanje zajedničke razvojne vizije socijalnog turizma	26
6.2. Organiziranje i koordinacija dionika socijalnog turizma.....	27
6.3. Utvrđivanje najprimjerenijih razvojnih modela socijalnog turizma	28
6.4. Prilagodba zakonodavnog okvira kojim se regulira područje socijalnog turizma	29
6.5. Podizanje razine javne svijesti o značaju socijalnog turizma.....	29
7. Modeli poticanja i financiranja razvoja socijalnog turizma u RH	31
7.1. Fondovi Europske Unije.....	31
7.2. Financiranje iz državnog, regionalnog i lokalnog proračuna	32
8. Ključni projekti u razvoju ponude socijalnog turizma u RH.....	33
9. Zaključci i preporuke	44
10. Sažetak.....	45

1. Uvod

Socijalni turizam odnosno „turizam za sve“ predstavlja relativno novi i nepoznat koncept u turističkoj teoriji i praksi te se može ustvrditi da trenutno ne postoji jednoznačna i općeprihvaćena definicija socijalnog turizma. Iako je fenomen socijalnog turizma prepoznat još 50-ih godina XX. stoljeća (o socijalnom turizmu je među prvima pisao Hunziker¹ 1951. godine), ova tema je sve donedavno bila neopravdano zapostavljena u znanstvenoj i stručnoj javnosti. Glavni razlog tome bio je dominantan društveni stav da turistički proizvod predstavlja luksuzno dobro te da, sukladno tome, taj proizvod ne bi trebao biti dostupan osobama s niskom razinom diskrecijskog dijela dohotka kao ni ostalim društveno ugroženim skupinama (osobe s tjelesnim ili mentalnim invaliditetom, mlađe osobe, starije osobe i sl.). Međutim, u zadnjih dvadesetak godina dolazi do promjene dominantne društvene paradigme i do afirmacije postmodernističkih društvenih vrijednosti koje promoviraju dostojanstvo, emancipaciju i socijalnu uključenost svih pojedinaca u društvu. Unutar procesa promjene društvenih vrijednosti, socijalna isključenost je prepoznata kao jedan od ključnih problema suvremenog društva, a turizam, odnosno njegov socijalni potencijal, je prepoznat kao jedan od mogućih načina za povećanje socijalne kohezije te ublažavanje problema društvene isključenosti i obespravljenosti.

Danas se socijalni turizam najčešće definira kao svaka turistička aktivnost kojoj je cilj svim obespravljenim i marginaliziranim društvenim skupinama osigurati temeljno ljudsko pravo na „odmor i razonodu“ (Članak 24. Opće deklaracije UN-a o ljudskim pravima). Upravo zbog naglaska na činjenici da turistička putovanja ne bi trebala biti privilegija bogatih odnosno da prava na odmor i razonodu spadaju u kategoriju temeljnih ljudskih prava, o socijalnom turizmu se u znanstvenoj i stručnoj literaturi često govori i kao o „**turizmu za sve**“, odnosno o turizmu koji je pristupačan svima i oslobođen prepreka. Međunarodna organizacija za socijalni turizam (ISTO²) socijalni turizam definira kao svaku turističku aktivnost namijenjenu obespravljenim članovima društva kojima je iz bilo kojega razloga uskraćeno temeljno ljudsko pravo na odmor i razonodu, a koja se odvija zahvaljujući suradnji tijela javne vlasti, jasno definiranoj socijalnoj politici te posvećenosti svih dionika razvoju socijalnog turizma. Isto tako, prema mišljenju Europskog gospodarskog i socijalnog odbora (EGSO³), turistička aktivnost predstavlja socijalni turizam kada su zadovoljeni slijedeći kriteriji:

- Stvarne životne okolnosti su takve da u potpunosti ili djelomično onemogućuju određenim društvenim skupinama da konzumiraju turistički proizvod, bilo da se radi o ekonomskoj obespravljenosti koja je posljedica loše gospodarske situacije, dugotrajnom fizičkom ili mentalnom oštećenju, osobnoj ili obiteljskoj društvenoj marginaliziranosti, smanjenoj mobilnosti, geografskoj udaljenosti ili bilo kojem drugom razlogu koji u konačnici predstavlja prepreku za sudjelovanje u turističkim aktivnostima.

¹ Hunziker, W. (1951). *Social Tourism: Its Nature and Problems*. Geneva: International Tourists Alliance Scientific Commission.

² ISTO, 2011. *Social Tourism Inquiry: The Social and Economic Benefits of Social Tourism*, Brussels: International Social Tourism Organization.

³ EESC, 2006. *Opinion of European Economic and Social Committee on Social Tourism in Europe*. Official Journal of European Union 2006/C 318/12, 23.12.2006. pp. 67-77.

- Kada netko, bilo da se radi o tijelima javne vlasti, privatnim poduzećima ili bilo kojoj organiziranoj skupini osoba, odluči poduzeti mjere kojima je cilj smanjivanje prepreka zbog kojih određene društvene skupine ne mogu pod ravnopravnim uvjetima konzumirati turistički proizvod.
- Kada poduzete mjere na efikasan način pomažu društveno ugroženim skupinama uz istovremeno uvažavanje univerzalnih vrijednosti kao što su održivost, dostupnost i solidarnost.

Prethodno spomenute društvene promjene prepoznala je i Svjetska turistička organizacija (UNWTO), koja je još 1999. godine usvojila dokument pod nazivom *Globalni etički kodeks za turizam*⁴ u kojemu se, u članku 7. definira „sveopće pravo na turizam“ koje je prirodna posljedica temeljnog ljudskog prava na odmor i razonodu, zajamčenog člankom 24. Opće deklaracije o ljudskim pravima i člankom 7.d. Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima⁵. Osim toga u Globalnom etičkom kodeksu za turizam se navodi da, uz potporu tijela javne vlasti, treba razvijati socijalni turizam te da treba poticati turizam za obitelji, mlade, studente, starije ljude i osobe s invaliditetom.

Europska unija je također pokrenula brojne inicijative usmjerene na razvoj socijalnog turizma. Na strateškoj razini, Europska komisija je u svojoj desetogodišnjoj razvojnoj strategiji pod nazivom *Europa 2020 – Europska strategija za pametan, održiv i uključiv rast*⁶ na više mjesta naglasila potrebu za povećanjem društvene i teritorijalne kohezije Europske unije kao i za jačanjem solidarnosti između građana zemalja članica EU-a, što su sve ciljevi koji su u potpunosti usklađeni s glavnim ciljevima razvoja socijalnog turizma. Isto tako, Europska unija je pokrenula i brojne konkretne inicijative koje za cilj imaju uključivanje društveno ugroženih skupina u turističke tokove i njihovu bolju integraciju u društvo. Jedna od najpoznatijih inicijativa takvog tipa je program *CALYPSO*⁷, kojega je Europska komisija usvojila 2008. godine, a provođen je u razdoblju 2009. – 2013. godine. Glavni cilj CALYPSO programa je omogućavanje društveno ugroženim skupinama odlazak na turističko putovanje u razdobljima izvan glavne turističke sezone, čime bi se postigla njihova bolja integracija u društvo, a istovremeno bi se produžilo trajanje turističke sezone i podigao bi se stupanj iskorištenosti smještajnih kapaciteta.

Sljedeći pozitivne društvene i pravne stečevine, kao i primjere dobre prakse iz zemalja članica Europske unije, Republika Hrvatska je još 2006. godine usvojila *Akcijski plan Vijeća Europe za promicanje prava i potpunog sudjelovanja u društvu osoba s invaliditetom: poboljšanje kvalitete života osoba s invaliditetom u Europi 2006.-2015*⁸. Osim toga, Republika Hrvatska je 2008. godine,

⁴ UNWTO, 2001. Global Code of Ethics for Tourism, Madrid: United Nations World Tourism Organization.

⁵ UNHR, 1966. International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. Dostupno na: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx>. Preuzeto: 09.12.2013.

⁶ European Commission, 2010. Europe 2020 - A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF>. Preuzeto: 10.12.2013.

⁷ European Commission, 2010. Low-season tourism. Dostupno na: <http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/calypso/>. Preuzeto: 10.12.2013.

⁸ Council of Europe, 2006. Action Plan to promote the rights and full participation of people with disabilities in society: improving the quality of life of people with disabilities in Europe 2006-2015. Dostupno na:

uz financijsku potporu Europske unije, izradila i dokument kojemu je cilj pružanje podrške u izradi strategije razvoja socijalnog turizma u Hrvatskoj, čije će se zaključci i preporuke u određenom dijelu koristiti i pri izradi ovoga dokumenta. Konačno, potreba za većom afirmacijom socijalnog turizma prepoznata je i u *Strategiji razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine*⁹ (NN 55/2013) gdje se upravo socijalni turizam definira kao jedan od oblika turizma koji je u budućnosti potrebno intenzivnije razvijati. Prema Strategiji razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine, razvoj socijalnog turizma podrazumijeva institucionalno organiziranje dionika socijalnog turizma kroz stvaranje Nacionalne udruge za socijalni turizam, podizanje razine javne svijesti o širem društvenom značaju socijalnog turizma te razvoj novih oblika turističke ponude s područja socijalnog turizma. Prema Strategiji, programi socijalnog turizma biti će usmjereni na sve društveno ugrožene skupine, a osobito na osobe mlađe i starije životne dobi te na osobe sa invaliditetom.

Kada govorimo o socijalnom turizmu važno je naglasiti da razvoj socijalnog turizma može rezultirati brojnim koristima kako za korisnike turističkih proizvoda i usluga s područja socijalnog turizma tako i za receptivna područja (turističke destinacije) i turistička poduzeća koja pružaju ovu vrstu turističkih proizvoda i usluga. Neke od glavnih koristi za korisnike turističkih proizvoda i usluga s područja socijalnog turizma uključuju mogućnost ravnopravnog sudjelovanja u turističkim aktivnostima i ostvarenje temeljnog ljudskog prava na odmor i razonodu, bijeg od stresa svakodnevice, poboljšanje sveukupne kvalitete života, razvoj osobnosti, upoznavanje novih kultura i običaja, mogućnosti za učenje te duhovni rast i razvoj i povećanje društvene interakcije i socijalne uključenosti. S druge strane, među glavne koristi za turističke destinacije i turistička poduzeća moguće je ubrojiti socio-demografsku i ekonomsku revitalizaciju pasivnih i zaostalih krajeva, mogućnost zapošljavanja i samozapošljavanja i razvoja socijalnog poduzetništva, mogućnost plasmana poljoprivrednih proizvoda u turističku potrošnju, smanjenje sezonalnosti turističke potražnje te povećanje sveukupne razine životnog standarda stanovništva u receptivnim turističkim područjima. Konačno, kada je riječ o poticanju zapošljivosti društveno ugroženih skupina s ciljem njihove veće društvene inkluzije, potrebno je naglasiti da je jedan od glavnih preduvjeta za to razvoj obrazovnih programa i stručno osposobljavanje tih osoba za pružanje usluga s područja socijalnog turizma.

Kada je riječ o ciljnim skupinama na koje su usmjerene mjere razvoja socijalnog turizma, njih je najgrublje moguće podijeliti u pet osnovnih skupina:

- Djeca do 17 godina starosti;
- Mladi, od 18 do 25 godina starosti;
- Osobe starije životne dobi (55 godina i više) s niskom razinom diskrecijskog dijela dohotka;
- Osobe s različitim vrstama dugotrajnih tjelesnih, mentalnih intelektualnih ili osjetilnih oštećenja te
- Sudionici i stradalnici domovinskog rata.

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=986865&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383>. Preuzeto: 10.12.2013.

⁹ Ministarstvo turizma RH, 2013. Strategija razvoja turizma RH do 2020. Dostupno na: <http://www.mint.hr/default.aspx?id=7973>. Preuzeto: 10.12.2013.

S obzirom na recentnu hrvatsku povijest i kontekst nastanka hrvatske države koji je obilježen ratnim stradanjima, ranije definiranim interesnim skupinama moguće je pridodati i sudionike i stradalnike Domovinskog rata, koji vrlo često u suvremenom hrvatskom društvu spadaju u skupinu marginaliziranih te društveno i ekonomski obespravljenih osoba.

Svi programi i mjere usmjereni na razvoj socijalnog turizma mogu se podijeliti na dvije osnovne skupine:

- Inicijative usmjerene na stvaranje preduvjeta za razvijanje turističke suprastrukture i infrastrukture kojima je cilj izgradnja novih ili adaptacija postojećih turističkih sadržaja kako bi mogli udovoljiti zahtjevima turista s posebnim potrebama i
- Inicijative usmjerene na stvaranje preduvjeta za razvoj i realizaciju aktivnosti namijenjenih ciljanim skupinama u svrhu aktivnog uključivanja u društvo, bilo kao korisnika usluga, bilo kao pružatelja usluga s područja socijalnog turizma

Važno je naglasiti da je podrška tijela javne vlasti ključna za uspješnu implementaciju svih mjera, programa i inicijativa usmjerenih na razvoj socijalnog turizma. Prema rezultatima istraživanja koje je provedeno u okviru CALYPSO programa, danas u Europskoj uniji postoji deset zemalja koje su svoja nacionalna zakonodavstva u velikoj mjeri prilagodili potrebama razvoja socijalnog turizma te manji broj zemalja koji probleme vezane za razvoj socijalnog turizma rješavaju na regionalnoj razini odnosno kroz razvoj regionalnog zakonodavstva.

S obzirom na to da socijalni turizam ima sve veći značaj u suvremenim turističkim kretanjima, Ministarstvo turizma RH je, u suradnji s Institutom za turizam, izradilo dokument pod nazivom *Nacionalni program razvoja socijalnog turizma* koji pruža strateški razvojni okvir djelovanja i provedbe aktivnosti različitih relevantnih dionika u sferi socijalnog turizma. Osim toga, dokument predstavlja operacionalizaciju jednog dijela mjera turističke politike koje su planirane Strategijom razvoja turizma RH do 2020. godine. Dokumentom su, uz intenzivnu suradnju svih zainteresiranih dionika te uvažavajući suvremene principe učesničkog planiranja, definirane glavne smjernice razvoja socijalnog turizma u Republici Hrvatskoj do 2020. godine, što uključuje definiranje smjernica za: viziju razvoja socijalnog turizma, ciljeve razvoja socijalnog turizma, glavne dionike važne u kontekstu razvoja socijalnog turizma, ključne projekte u razvoju ponude s područja socijalnog turizma te načine poticanja i modele financiranja razvoja socijalnog turizma s posebnim naglaskom na mogućnost financiranja projekata s područja socijalnog turizma iz EU fondova. Konačno, značaj dokumenta proizlazi i iz činjenice da on predstavlja operacionalizaciju prethodno usvojene Strategije razvoja hrvatskog turizma do 2020. godine, u kojoj se socijalni turizam navodi kao jedan od važnih turističkih proizvoda koji je u planskom razdoblju strategije (do 2020. godine) potrebno dodatno razvijati.

2. Primjeri dobre prakse razvoja socijalnog turizma u EU

Iako u većini država članica EU postoje određene inicijative koje su usmjerene na povećanje dostupnosti turističkih proizvoda i usluga nekoj od ciljnih skupina s područja socijalnog turizma, ta ponuda je još uvijek vrlo fragmentirana te se može zaključiti da su u EU rijetki primjeri potpuno razvijene i integrirane turističke ponude s područja socijalnog turizma. Analizom primjera dobre prakse razvoja socijalnog turizma u EU, može se ustvrditi da je sve inicijative najgrublje moguće podijeliti u dvije glavne skupine:

1. Ponudu baziranu na pružanju smještaja prilagođenog potrebama osoba s dugotrajnim fizičkim, mentalnim, intelektualnim i osjetilnim oštećenjima i posebnim skupinama društveno ugroženih osoba i
2. Ponudu koja se bazira na subvencioniranju turističkih proizvoda i usluga kroz odmorišne bonove i vaučere.

Prvu skupinu primjera dobre prakse razvoja socijalnog turizma, kroz pružanje potpora za prilagodbu turističkih objekata i sadržaja osobama s posebnim potrebama, čine sljedeći primjeri:

- Norveška je svoja nastojanja vezana uz razvoj socijalnog turizma usmjerila na približavanje komercijalnih turističkih usluga osobama s dugotrajnim fizičkim, mentalnim, intelektualnim ili osjetilnim oštećenjima kroz program „Nacionalni sustav označavanja“. Doneseni su jasni standardi koji se sastoje od 14 područja s ukupno 105 kriterija. Također, Danska je uvela sustav certificiranja objekata koji jamče dostupnost ljudima različitih kategorija i stupnjeva invaliditeta.
- U Velikoj Britaniji sustav socijalnog turizma je podjednako usmjeren na dostupnost turističkih usluga osobama s invaliditetom, ali i osobama s nižom razinom diskrecijskog dijela dohotka. Razvijena je „Nacionalna shema dostupnosti“ koja pomaže komercijalnim objektima da prilagode svoju ponudu¹⁰, ali i potaknu potencijalne ciljne skupine s područja socijalnog turizma na turistička putovanja. Pri tome se to posebice odnosi na osobe s fizičkim invaliditetom, slijepce i slabovidne osobe te osobe oštećenog sluha. „Turizam za cijelu Veliku Britaniju“ je nacionalno dobrotvorno društvo čija je glavna zadaća provedba koncepta „turizma za sve“ u svim članicama Europske unije. U Francuskoj je uz potporu agencije ANCV-a (Agence Nationale pour les Chèques-Vacances), razvijen niz projekata s područja nautičkog turizma, kampinga, sporta i turizma mladih s krajnjim ciljem njihovog korištenja kao dijela ponude socijalnog turizma¹¹. Na području Španjolske djeluje nekoliko organizacija posvećenih poboljšanju kvalitete života kroz razvoj socijalnog turizma, i to IMERSO koji je posvećen turizmu osoba starije životne dobi, ONCE koja pruža usluge slijepim i slabovidnim osobama kroz različite potpore, ali i 300 centara specijaliziranih za

¹⁰ Family Holiday Association, 2012: Giving families a Break! Dostupno na: http://www.breaksforall.org.uk/pdfs/General_awareness_Breaks_for_all.pdf. Preuzeto: 14.12.2013.

¹¹ ANCV, 2014: Une convention nationale en faveur du sport pour tous. Dostupno na: <http://www.ancv.com/Espace-presse>, Preuzeto: 10.01.2014.

pružanje posebnih usluga. Također, vrlo je aktivna organizacija PREDIF koja je posvećena poboljšavanju mogućnosti osoba s fizičkim poteškoćama.¹²

- Još se kao pozitivni primjeri ističu turistička naselja za obitelji u Francuskoj (VVF), odmorišni centri „Floreal cluba“ u Belgiji, turistička naselja u organizaciji INATEL fondacije u Portugalu, smještaj za mlade u Italiji upravljani od strane „Centra Turistico Giovanile“, ali i cijeli niz hotelskih i ferijalnih udruga koji nude usluge širom Europe, ali i svijeta, s ciljem turističke mobilnosti mladih.

Drugu skupinu primjera dobre prakse razvoja socijalnog turizma, koji se odnose na subvencioniranje turističkih putovanja ekonomski obespravljenim osobama, čine sljedeći primjeri:

- Mađarska je na temelju nasljeđa socijalnog turizma iz doba socijalizma još 1997. godine pokrenula sustav odmorišnih bonova. Inicijativu je pokrenula Vlada Republike Mađarske, a bazira se na izuzimanju odmorišnih bonova od plaćanja poreza. Dio vrijednosti bona plaćaju socijalno ugroženi pojedinci (manje od 50%), dok ostatak subvencionira Vlada, a uslugu je u 2006. koristilo 500.000 Mađara.¹³
- Francuska također ima dugu tradiciju ponude u socijalnom turizmu, a kao najvažnija organizacija u razvoju socijalnog turizma ističe se agencija ANCV (Agence Nationale pour les Chèques-Vacances), koja je odgovorna za odmorišne bonove, te upravljanje iz javne i komercijalne perspektive. Agencija odmorišne bonove distribuira sindikatima, komercijalnim sektorima i lokalnoj samoupravi, koji ih potom distribuiraju pojedincima koji ih zamjenjuju za turističke usluge u Francuskoj, francuskim inozemnim teritorijima ili EU.
- U Danskoj su uvedeni programi smanjivanja socijalne nejednakosti djece, gdje je najrazvijeniji program „Putovnica za slobodno vrijeme“ koji omogućuje djeci normalno sudjelovanje u aktivnostima slobodnog vremena, s time da program omogućava roditeljima edukacije s ciljem usmjeravanja potencijala k financijskoj neovisnosti.
- Odmorišni bonovi ili vaučeri također postoje kao dio sistema socijalnog turizma u Švicarskoj, Italiji, Rumunjskoj i Finskoj, gdje imaju ulogu poticanja putovanja socijalno ugroženih skupina, ali i produljenja turističke sezone, te popunjavanja kapaciteta pružatelja usluga.

¹² Rodríguez, R., 2010: Calypso Study on Social Tourism, Spain. Dostupno na: http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/files/calypso/country-reports/spain_en.pdf. Preuzeto: 15.12.2013.

¹³ Puczkó, L., Rátz, T., 2011: Social tourism in Hungary: from trade unions to cinema tickets, Current Issues in Tourism, vol 14(5), 459-473.

3. Stanje turističke ponude i potražnje za socijalnim turizmom

Kako bi donijeli informiranu odluku o mogućim i poželjnim pravcima razvoja socijalnog turizma u Republici Hrvatskoj, vrlo je važno analizirati trenutno stanje turističke ponude i potražnje s područja socijalnog turizma, kako u Europskoj uniji, tako i u Republici Hrvatskoj. Ovdje je potrebno naglasiti da je preciznu procjenu tržišnog potencijala socijalnog turizma teško odrediti, jer broj potencijalnih korisnika ovoga tipa turističke ponude ovisi o raznim kriterijima ugroze a vrlo često se događa i da iste osobe spadaju u više kategorija društveno ugroženih osoba (npr. umirovljenici s invaliditetom, osobe s invaliditetom koje su lošijeg imovinskog stanja i sl.). Stoga se u tekstu koji slijedi daju osnovne naznake stanja turističke ponude i potražnje s područja socijalnog turizma, kako u Europskoj uniji, tako i u Republici Hrvatskoj.

3.1. Ponuda socijalnog turizma

Trenutna ponuda turističkih proizvoda i usluga s područja socijalnog turizma, kako na razini Europske unije, a osobito na razini Hrvatske, se može ocijeniti kao relativno skromna. Ponudu u socijalnom turizmu ne možemo ograničiti samo na ponudu smještaja, već i na ponudu usluga, te prvenstveno programa poticanih od strane države i različitih organizacija s ciljem jačanja socijalnog turizma. Tek djelovanjem kroz programe kojima se osiguravaju različite akcije u svrhu jačanja socijalnog turizma može se računati na reakciju turističkog sektora. Jačanjem socijalnog turizma mogu se djelomično riješiti i neki problemi samih pružatelja turističkih usluga poput visoke sezonalnosti turističke potražnje. U svrhu toga je pokrenut i program Calypso¹⁴ na razini Europske unije koji jača institucionalne pretpostavke za razvoj socijalnog turizma na razini Europske unije te čini poveznicu između ponude i potražnje s područja socijalnog turizma.

3.1.1. Stanje ponude socijalnog turizma u Europskoj uniji

Ponuda socijalnog turizma na području Europske unije bazira se na dva osnovna modela. Ponudu baziranu na pružanju ponude kroz smještaj prilagođen potrebama osoba s invaliditetom ili pak smještaju opremljenom isključivo za boravak socijalno ugroženih skupina stanovnika. Na području Europe prema procjenama 2012. godine poslovalo je 132,4 tisuće hotela, s preko 5,4 milijuna soba, pri čemu uz integraciju svih zemalja u Calypso program svi oni predstavljaju potencijalnu ponudu za socijalni turizam temeljen na odmorišnih bonovima. Trenutno na području Europe posluje 65 velikih hotelskih lanaca, a indikativno je da su tek 3 lanca orijentirana na goste niže platežne moći („budget“ hoteli) s ukupno 1.363 hotela, te još 14 hotelskih lanaca za goste niže do srednje platežne moći („economic“ hoteli) s 4.872 hotela¹⁵. Oni trenutno predstavljaju bazu socijalnog turizma za osobe nižeg diskrecijskog dijela dohotka, uz hotele koji su uključeni u programe subvencioniranja smještaja ovisno o politici države. Drugi važan segment u ponudi socijalnog turizma predstavlja i veliki broj hostela, kao primarna ponuda u socijalnom turizmu mladih. Ističu se i projekti koji osiguravaju veliku dostupnost kulturnog turizma osobama nižeg diskrecijskog dijela dohotka, kroz besplatne ulaze i velike popuste za pojedine skupine građana,

¹⁴ European Commission, 2010. Low-season tourism. Dostupno na:

<http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/calypso/>. Preuzeto: 10.12.2013.

¹⁵ OTUS, 2012: Otus Hotel Brand Database, Overview report: Europe 2012. Dostupno na:

<http://www.otusco.com/OHBD%202012%20-%20Europe%20overview.pdf>. Preuzeto: 10.01.2014.

kao i u pojedine vremenske periode, omogućavajući dostupnost kulture svima. Među brojnim gradovima sa sličnim programima ističe se Pariz koji nudi besplatan posjet i velike popuste u preko 100 muzeja i spomenika, ali kroz posebno osmišljene ture, poput „Inexpensive Paris“ i „Paris for free“¹⁶.

Svaka pojedina država ima propise za prilagodbu hotela i javnih sadržaja osobama s invaliditetom, pri čemu pojedine države imaju baze privatnih i javnih površina dostupnih za turističko korištenje osoba s invaliditetom, gdje prednjače Velika Britanija, Norveška, Španjolska, Danska i Švedska.

Kao zemlja s iznimno razvijenom ponudom smještaja prilagođenog osobama s invaliditetom ističe se Norveška koja je svoju ponudu socijalnog turizma usmjerila na približavanje komercijalnih turističkih usluga pojedincima s određenim vrstama fizičkih oštećenja, te s oštećenjima vida i sluha, kroz program „Nacionalni sustav označavanja“. Doneseni su jasni standardi koji se sastoje od 14 područja s ukupno 105 kriterija i donose određene certifikate, a sličan sustav je uspostavljen i u Danskoj. Ovakav način prilagodbe smještaja omogućava i olakšano promoviranje i raspoznavanje objekata s prilagođenom infrastrukturom. „Nacionalna shema dostupnosti“ u Velikoj Britaniji ima fokus na potpori komercijalnim objektima u prilagodbi objekata, ali i ohrabrivanju korisnika socijalnog turizma za korištenje tih objekata. U Francuskoj je uz potporu agencije ANCV-a razvijen niz specijaliziranih projekata posebnih oblika turizma s ciljem uključivanja socijalno ugroženih skupina stanovništva. Također u Španjolskoj se ističe niz organizacija specijaliziranih za pružanje usluge socijalnog turizma u za to prilagođenim objektima, IMERSO koji je posvećen socijalnom turizmu starijih, ONCE koja pruža usluge slijepim i slabovidnim osobama te PREDIF koji je posvećen poboljšavanju mogućnosti osoba s fizičkim poteškoćama, pri čemu postoje jasno definirane baze javnih površina, poput spomenika, muzeja, prirodnih zaštićenih područja i ostalih turističkih atrakcija s obzirom na dostupnost za pojedine skupine osoba s invaliditetom¹⁷.

Subvencioniranje odmora za socijalno ugrožene skupine stanovnika drugi je oblik ponude od velike važnosti za socijalni turizam, a među razvijenijom ponudom u ovom segmentu ističe se primjer francuske agencije ANCV koja upravlja sustavom odmorišnih bonova u smislu distribucije, ali i koordinacije komercijalnog smještaja u njihovom korištenju. Mađarski sustav odmorišnih bonova bazira se na izuzimanju odmorišnih bonova od plaćanja poreza, a slični sustavi funkcioniraju i u Danskoj (fokusiran na djecu i mlade), Švicarskoj, Italiji, Finskoj i Rumunjskoj.

¹⁶Inexpensive Paris, Dostupno na: <http://en.parisinfo.com/discovering-paris/themed-guides/inexpensive-paris>, Preuzeto: 05.01.2014.

¹⁷Culture for everyone in Spain. Dostupno na: http://www.spainisculture.com/en/publicos/personas_con_discapacidad.html, Preuzeto: 06.01.2014.

3.1.2. Stanje ponude socijalnog turizma u Republici Hrvatskoj

Što se tiče ponude socijalnog turizma u Republici Hrvatskoj, premda nacionalni propisi nalažu da se prilikom rekonstrukcije i gradnje građevina osobama smanjene pokretljivosti treba osigurati nesmetani pristup i kretanje, većina objekata još sadrži niz prepreka, kako u samim objektima, tako i njihovoj neposrednoj okolini. Primjerice, Hrvatska udruga paraplegičara i tetraplegičara ističe da tek 48 hotela¹⁸ u Hrvatskoj ima ponudu prilagođenu osobama s invaliditetom, a kod javnih površina koje su u funkciji turizma i predstavljaju sastavni dio turističke ponude, također prepoznaju brojne zapreke. U funkciji socijalnog turizma je i rehabilitacijski kamp slijepih Premantura, kapaciteta 70 osoba. Dodatno, od javne infrastrukture tek 11 plaža i kupališta ima u potpunosti prilagođenu dostupnost osobama s posebnim potrebama, dok 60 plaža i kupališta s plavom zastavom ima djelomičnu dostupnost osobama s posebnim potrebama¹⁹. Tiskane vodiče za osobe s invaliditetom imaju gradovi Zagreb, Split, Rijeka, Karlovac i Slavonski Brod. Što se tiče prilagođenosti muzejskih prostora, 95 od 280 muzeja ima djelomično ili u potpunosti prilagođenu infrastrukturu za osobe s fizičkim invaliditetom, dok tek četiri muzeja imaju izložke prilagođene slijepim i slabovidnim osobama²⁰. Ponuda koja se odnosi na smještaj drugih socijalno ugroženih skupina je relativno skromna, a ne postoji ni definiran sustav poticanja ili subvencioniranja socijalnog turizma. Ponuda socijalnog turizma za djecu i mlade bazira se na hostelima, odmaralištima Crvenog križa, dječjim odmaralištima u vlasništvu jedinica lokalne samouprave, te na programima i sadržajima organiziranim od strane obrazovnih ustanova.

Organizirani jednodnevni izleti, kao i višednevne ekskurzije baza su ponude socijalnog turizma za osobe starije životne dobi, a odvijaju se prvenstveno u organizaciji brojnih udruga umirovljenika. Kao vid ponude u socijalnom turizmu, s naglaskom na zdravstveni turizam, ponudu čini i 13 specijalnih bolnica za medicinsku rehabilitaciju²¹ (toplice i klimatska lječilišta). Kao objekte s namjenom za smještaj osoba s niskom razinom diskrecijskog dijela dohotka, možemo izdvojiti hostele koji su prvenstveno orijentirani na mlade kao jedan tržišni segment socijalnog turizma te razna odmarališta, poput odmarališta Crvenog križa, dječjih odmarališta u vlasništvu gradova i sindikalnih odmorišta, kojima je prvenstveni cilj smještaj djece i obitelji. U Republici Hrvatskoj kao vid ponude ne postoje financijske potpore kroz odmorišne bonove i sl. koje bi bile od iznimne važnosti za odmor obitelji s djecom s niskom razinom diskrecijskog dijela dohotka.

¹⁸ HUPT, 2013: Pristupačan smještaj. Dostupno na: <http://www.hupt.hr/index.php/hr/turizam/15-pristupacan-smjestaj>. Preuzeto: 14.12.2013.

¹⁹ Udruga Lijepa Naša, 2013: Kriteriji plave zastave za plaže. Dostupno na: <http://www.lijepa-nasa.hr/plava-zastava.html>. Preuzeto: 15.12.2013.

²⁰ Ministarstvo turizma, 2013: Projekt- HOLIDAY4ALL, Iskustva iz EU projekta CALYPSO – Kultura dostupna svima. Dostupno na: bookshop.europa.eu/.../calypso...sve.../NB3011121HRN_002.pdf; Preuzeto: 10.12.2013.

²¹ Ministarstvo zdravlja, 2013: Specijalne bolnice. Dostupno na: http://www.zdravlje.hr/ministarstvo/zdravstvene_ustanove_u_republici_hrvatskoj/specijalne_bolnice. Preuzeto: 10.12.2013.

3.2. Potražnja za socijalnim turizmom

Prema CALYPSO programu Europske komisije definirane su 4 skupine socijalno ugroženog stanovništva, koji predstavljaju bazu korisnika odnosno glavne ciljne skupine turističkih proizvoda i usluga s područja socijalnog turizma. To su:

- Mlađe odrasle osobe starosti između 18-30 godina,
- Obitelji s niskom razinom diskrecijskog dijela dohotka,
- Osobe s invaliditetom te
- Osobe starije od 65 godina i umirovljenici.

Uz navedene glavne ciljne skupine važno je napomenuti da je socijalno ugrožene osobe moguće segmentirati i po geografskom kriteriju, pri čemu je znakovito da veći broj socijalno ugroženih osoba živi u ruralnim područjima, prvenstveno zbog suženih razvojnih mogućnosti takvih područja. CALYPSO programom je za razvoj socijalnog turizma predviđeno cjelokupno tržište Europske unije, čime sve socijalno ugrožene skupine na području Europe čine potencijalno tržište za razvoj socijalnog turizma. Uzimajući u obzir aktualnu gospodarsku situaciju u RH te uvažavajući specifičan kontekst nastanka hrvatske države, navedenim skupinama iz programa CALYPSO, još možemo dodati i djecu (osobe mlađe od 18 godina) te sudionike i stradalnike Domovinskog rata. Određivanje potražnje za proizvodom socijalnog turizma iznimno je kompleksno pitanje prvenstveno zbog preklapanja kriterija za ocjenu socijalne ugroženosti stanovništva. Često će socijalno ugroženi pojedinac biti u nekoj od skupina socijalno ugroženih osoba po više kriterija, primjerice može biti nezaposlena osoba s invaliditetom (tablica 1). Zbog toga se ukupna potražnja može temeljiti samo na procjenama temeljenima na nekoliko kriterija socijalne ugroze. U skladu s navedenim grupama socijalno ugroženog stanovništva u nastavku će biti izložen pregled pojedinih socijalno ugroženih skupina stanovnika na području Europske unije i Hrvatske.

Tablica 1.
Preklapanje ciljnih skupina s područja socijalnog turizma

	Djeca (<18)	Mladi (18-25)	Seniori (55+)	Osobe s invaliditetom	Sudionici i stradalnici domovinskog rata	Ekonomski obespravljene osobe
Djeca (<18)				✓		✓
Mladi (18-25)				✓	✓	✓
Seniori (55+)				✓	✓	✓
Osobe s invaliditetom	✓	✓	✓		✓	✓
Sudionici i stradalnici domovinskog rata			✓	✓		✓
Ekonomski obespravljene osobe	✓	✓	✓	✓	✓	

3.2.1. Stanje potražnje za socijalnim turizmom u Europskoj uniji

Za definiranje potražnje za socijalnim turizmom važno je utvrditi broj osoba koje danas nisu u mogućnosti putovati zbog različitih faktora, kao što su loše materijalno stanje i fizičke prepreke. Ako analiziramo čitavo tržište Europske unije, postotak osoba koje su tijekom 2012. godine ostvarile turističko noćenje iznosi 71%, a ukupni udio onih koji nisu je jednak kao i u RH (28%). Među onima koji nisu putovali, na razini EU najveći je udio osoba starijih od 55 godina (34%), osoba s niskom stručnom spremom (49%), stanovnika ruralnih područja (31%) te nezaposlenih (35%). Navedene skupine kao takve možemo prepoznati kao socijalno najugroženije skupine te stoga čine bazu za razvoj programa socijalnog turizma. Kao razlozi za ne odlazak na turističko putovanje, na prvom mjestu su istaknuti financijski razlozi (46% ispitanika koji nisu imali niti jedno noćenje izvan mjesta boravišta). Važno je istaknuti da 1% svih ispitanika nije putovalo jer su imali problem s pristupom transportu ili smještaju. Loša materijalna situacija i kontinuirani recesijski trendovi su također važni razlozi zbog kojih i u planiranju godišnjeg odmora za iduću godinu ispitanici mijenjaju planove putovanja, njih čak 47%, a 25% ispitanika u potpunosti odustaje od planiranja turističkog putovanja (Eurobarometar, 2013²²).

Nezaposleni čine iznimno važnu skupinu korisnika usluga s područja socijalnog turizma, pri čemu mogu imati udio u čak tri socijalno ugrožene grupe, mlađe odrasle osobe starosti između 18-25 godina, obitelji pod financijskim ili drugim pritiskom te radno sposobne osobe s invaliditetom. Stopa nezaposlenosti u rujnu 2013. godine u EU iznosila je 12,2%. Europski statistički ured procjenjuje da je u rujnu u cijeloj Europskoj uniji bilo nezaposleno ukupno 26,9 milijuna građana, od čega njih 19,4 milijuna u Eurozoni. Bitno je istaknuti visoku razinu nezaposlenosti mladih kao jedne od skupina na tržištu socijalnog turizma. Tako je u EU u rujnu 2013. u dobnoj skupini do 25 godina evidentirano 5,58 milijuna nezaposlenih, od čega njih gotovo 3,55 milijuna u Eurozoni. Najnižu stopu nezaposlenosti među mladima u 2013. ponovno su bilježile Njemačka i Austrija (7,7, odnosno 8,7 %), dok je najviša bila u Grčkoj (57,3 % u srpnju 2013.) i Španjolskoj (56,5 %) ²³.

Prema podacima Europske komisije, svaka deseta osoba u Europi, odnosno 39 milijuna osoba ²⁴ ima neku vrstu invaliditeta. Velik dio tih osoba osjeća poteškoće u svakodnevnom životu, ali i u mogućnosti poduzimanja turističkih putovanja te stoga osobe s dugotrajnim fizičkim, mentalnim, intelektualnim ili osjetilnim oštećenjem predstavljaju turistički marginaliziranu skupinu društva.

Ukoliko sagledavamo ukupno socijalno ugrožene osobe u Europi, prema podacima Eurostata gotovo jedna četvrtina (24,2%) stanovnika Europske unije živi u riziku od siromaštva, te 16,4% ²⁵ Europljana koji su unutar granice siromaštva, tj. žive u kućanstvu čiji ukupan prihod, uključujući

²² European Commission, 2013: Eurobarometar, Attitudes of Europeans Towards Tourism. Dostupno na: ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_370_en.pdf. Preuzeto: 02.12.2013.

²³ Eurostat, 2013: Harmonised unemployment rate by sex. Dostupno na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=teilm020&tableSelection=1&plugin=1>. Preuzeto: 15.11.2013.

²⁴ CSR Europe, 2013: The European Network for Corporate Social Responsibility & Disability, integration of people with disabilities as part of the European CSR agenda. Dostupno na: http://www.theiirc.org/wp-content/uploads/2013/08/195_CSR-Disability-Indicators-combined-1.pdf. Preuzeto: 17.11.2013.

²⁵ Eurostat, 2013: At-risk-of-poverty rate by poverty threshold, age and seks. Dostupno na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_li02&lang=en. Preuzeto: 17.11.2013.

i socijalne transfere niži od 60% prihoda prosječnog kućanstva, te znatno smanjenu mogućnost trošenja prihoda na turistička putovanja.

Istovremeno u Europi živi više od 20% stanovnika koji su stariji od 55 godina, a produljenjem životnog vijeka, koji danas iznosi 82,4 godine za žene i 76,4 godine za muškarce te daljnjim smanjenjem nataliteta, tendencija je porasta udjela starijih od 55 godina do 2020. godine²⁶. U skladu s navedenim sve su veća financijska opterećenja koja proizlaze iz velikog broja umirovljenika koja mirovinski sustavi ne može financirati, te stoga umirovljenici i stariji od 65 godina predstavljaju sve veću i sve značajniju skupinu korisnika socijalnog turizma.

S druge strane u Europskoj uniji živi oko 35% djece (0-18) i mladih (19-25), ukupno oko 170 milijuna 2009. godine²⁷. Oni predstavljaju zasebno tržište, pri čemu su djeca ugrožena skupina prvenstveno zbog niskih primanja unutar svojih obitelji, a mladi zbog viske stope nezaposlenosti koja im onemogućuje da u svojoj najaktivnijoj dobi prakticiraju turistička putovanja. Djeci i njihovim roditeljima se, zbog nemogućnosti da putuju s obitelji zbog financijskih razloga, kao turistički proizvod sve češće nude ekskurzije i terenske nastave u sklopu kojih imaju mogućnost edukacije, a među mladima se, zbog financijskih prepreka, sve više prakticira omladinski turizam i boravak u hostelima.

3.2.2. Stanje potražnje za socijalnim turizmom u Republici Hrvatskoj

Prema istraživanju Eurobarometra, 2012. godine 70% ispitanika iz Hrvatske putovalo je izvan mjesta svog boravišta na barem jedno noćenje, dok čak 28 % ispitanika nije putovalo na jedno ili više noćenja izvan mjesta svog boravišta²⁸. Kao razlozi za ne odlazak na turističko putovanje izdvojeni su na prvom mjestu financijski razlozi koje je u Hrvatskoj kao prepreku izdvojilo 56% (46% EU) svih ispitanika koji nisu imali niti jedno noćenje izvan mjesta boravišta.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, na području Hrvatske je u rujnu 2013. godine bilo nezaposleno 343.098 osoba²⁹, čime registrirana stopa nezaposlenosti iznosi 19,1%, dok je stopa anketne nezaposlenosti iznosila 16,5%. Pri tome je iznimno zabrinjavajuća visoka stopa nezaposlenosti mladih koja je iznosila 52,8% u trećem tromjesečju 2013. godine. Povećava se i udio obitelji s niti jednim zaposlenim, čak 16% svih obitelji u RH, što je jasni indikator nemogućnosti ostvarenja osnovnih životnih potreba, kao i odlaska na turističko putovanje.

²⁶ European Commission, 2013: Demographic Challenge - European Commission – Europa. Dostupno na: https://www.google.hr/search?q=com+old+people&oq=com+old+people&aqs=chrome..69i57j0.7042j0j7&sourceid=chrome&espv=210&es_sm=93&ie=UTF-8#q=people+older+then+65+till+2020+europe. Preuzeto: 18.11.2013.

²⁷ Eurostat, 2009: Youth in Europe. Dostupno na: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-78-09-920/EN/KS-78-09-920-EN.PDF. Preuzeto: 18.11.2013.

²⁸ European Commission, 2013: Eurobarometar, Attitudes of Europeans Towards Tourism. Dostupno na: ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_370_en.pdf. Preuzeto: 02.12.2013.

²⁹ HZZ, 2013: Statistički bilten 9_2013. Dostupno na: http://www.hzz.hr/UserDocsImages/stat_bilten_09_2013.pdf. Preuzeto: 20.10.2013.

U Hrvatskoj svaka osma osoba ima neku vrstu invaliditeta te je u siječnju 2013. godine bilo registrirano oko 520,4 tisuća osoba s invaliditetom³⁰. Od toga broja, 60,8 tisuća ili oko 12% predstavljaju sudionici i stradalnici Domovinskog rata. Najveći broj osoba s invaliditetom živi u Gradu Zagrebu i Splitsko-dalmatinskoj županiji, no relativno najveći udio osoba s invaliditetom je u Krapinsko-zagorskoj županiji, te osoba s invaliditetom u dječjoj dobi u Međimurskoj županiji. Velik udio osoba s invaliditetom ima završenu tek osnovnu školu ili specijalnu školu (71%), dok visoku stručnu spremu ima samo njih 3%. Čitav niz oštećenja uzrokuju dugotrajna fizička, mentalna, intelektualna i osjetilna oštećenja, te stoga svaka od skupina invaliditeta zahtjeva zasebna pravila u prilagođivanju smještajnih objekata kao i ostatka turističke ponude. Najveći broj osoba s invaliditetom ima oštećenja lokomotornog sustava i duševne poremećaje (tablica 2.), a od ukupnog broja osoba s invaliditetom tek 2,3% ima 100% invalidnost, te time predstavljaju zasebnu skupinu turističke potražnje.

Tablica 2.
Vrsta oštećenja kod osoba s invaliditetom

Vrste oštećenja	Ukupan broj	Udio od ukupnog broja osoba s invaliditetom
Oštećenje lokomotornog sustava	152.005	29,2
Duševni poremećaji	126.277	24,3
Oštećenje drugih organa	120.934	23,2
Oštećenje središnjeg živčanog sustava	95.295	18,3
Mentalna retardacija	22.535	4,3
Oštećenje vida	17.979	3,5
Oštećenje glasovno-govorne komunikacije	16.389	3,1
Oštećenje sluha	13.206	2,5
Oštećenje perifernog živčanog sustava	12.262	2,4
Prirodne anomalije i kromosomopatije	8.791	1,7

Izvor: MSPM, 2013.

Podaci za Hrvatsku pokazuju da je u Hrvatskoj rizik od siromaštva velik, s obzirom da je oko 21% stanovništva siromašno i da se oko 33% nalazi u riziku od siromaštva (znatno viši udio nego prosjek EU)³¹, pri čemu je rizik najviši za stanovnike starije od 65 godina. U Hrvatskoj je ukupan broj osoba iznad 65 godina 2011. godine iznosio 725,6 tisuća³², što je u okviru EU prosjeka (17,7%). Važno je napomenuti da upravo ovu skupinu, uz skupinu osoba s invaliditetom ne ograničavaju samo financijske barijere u ostvarenju turističkog putovanja, već i brojne fizičke barijere koje zbog visoke starosne dobi sve teže mogu savladati. Istovremeno boravak u povoljnim klimatskim područjima

³⁰ MSPM, 2013: Katalog prava i usluga za osobe s invaliditetom. Dostupno na: <http://www.mspm.hr/content/download/8775/67358/version/1/file/KATALOG+PRAVA+I+USLUGA++OSOBE+S+INVALIDITETOM.pdf>. Preuzeto: 20.10.2013.

³¹ Eurostat, 2013: At-risk-of-poverty rate by poverty threshold, age and sex. Dostupno na: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_li02&lang=en. Preuzeto: 17.11.2013.

³² DZS, 2013: Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, popis 2011. Dostupno na: <http://www.dzs.hr/>. Preuzeto: 16.12.2013.

te aktivni odmor i uživanje u „jeseni života“ predstavljaju iznimno važne faktore za smanjenje bolesti kod starije populacije.

4. Glavni dionici razvoja socijalnog turizma u Republici Hrvatskoj

U smislu što kvalitetnijeg provođenja zadanih ciljeva i projekata potrebnih za razvoj socijalnog turizma u Hrvatskoj, iznimno je bitno sudjelovanje svih relevantnih dionika. U cilju boljeg razumijevanja trenutnog stupnja razvoja socijalnog turizma, provedeni su dubinski intervjui s udrugama, društvima i savezima koji kroz svoju djelatnost provode aktivnosti koje bi se mogle klasificirati kao aktivnosti socijalnog turizma. To se prvenstveno odnosi na aktivnosti vezane uz socijalno osjetljive skupine kao što su djeca, mladi, umirovljenici, osobe s invaliditetom ali i sudionici i stradalnici Domovinskog rata. Iz provedenog je proizašla podjela mogućih dionika razvoja socijalnog turizma prema pojedinim ciljnim skupinama. Mogući nositelj programskih aktivnosti za djecu (7-17 godina) i mlade (18-25 godina) bio bi Hrvatski ferijalni i hostelski savez (HFHS) kao i ostale udruge koje se bave organiziranim odmorom djece i mladih; nositelj programa za umirovljenike bile bi udruge za promicanje prava umirovljenika (npr. Matica umirovljenika Hrvatske – MUH) u suradnji s ostalim umirovljeničkim udrugama; nositelj programa za osobe s invaliditetom - udruge koje promiču prava osoba s invaliditetom (HSUTI, UPIM i sl.), a nositelj programa za ciljnu skupinu sudionika i stradalnika Domovinskog rata bi bilo Ministarstvo branitelja, u suradnji s braniteljskim udrugama. Konačno, jedan od važnih dionika razvoja socijalnog turizma u Republici Hrvatskoj, trebale bi biti i putničke agencije koje su organizirane kroz različite strukovne udruge (npr. UHPA, UNPAH i sl.) Njihova uloga u razvoju socijalnog turizma sastoji se od povezivanja turističke ponude i potražnje odnosno kroz specijalizaciju i osmišljavanje turističkih proizvoda koji su namijenjeni ciljnim skupinama s područja socijalnog turizma.

Tijekom izrade Nacionalnog programa razvoja socijalnog turizma konzultirani su i djelatnici Ministarstva turizma, Ministarstva socijalne politike i mladih, Ministarstva branitelja i Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta. Ministarstvo turizma ima ključnu ulogu u razvoju socijalnog turizma u Hrvatskoj, prvenstveno kao nositelj i koordinator svih aktivnosti usmjerenih na razvoj socijalnog turizma, dok su ostala resorna ministarstva konzultirana kako bi se utvrdila njihova moguća uloga u kreiranju programa za pojedine ciljne skupine. Na temelju provedenih dubinskih intervjua i konzultacija, može se zaključiti da je razina razumijevanja važnosti razvoja socijalnog turizma među dionicima vrlo visoka i da postoji znanje, volja, želje za razvojem ovog oblika turizma u Republici Hrvatskoj. U nastavku je kratki opis djelatnosti predloženih dionika, njihova moguća uloga u razvoju socijalnog turizma u Hrvatskoj i potencijalni projekti u kojima mogu sudjelovati.

**Hrvatski ferijalni i
hostelski savez i
ostale udruge koje se
bave organiziranim
odmorom djece i
mladih**

Nositelj programa za ciljnu skupinu djece i mladih i upravitelj smještajnim kapacitetima za sve ciljne skupine

Djelatnost

Hrvatski ferijalni i hostelski savez je nezavisna asocijacija omladinskih hostela koja se bavi razvojem omladinskog turizma odnosno svih oblika i sadržaja organiziranog i individualnog odmora i rekreacije mladeži na području Hrvatske te promicanjem i razvitkom omladinskog turizma i širenje turističke kulture mladih u Hrvatskoj. HFHS je član Hostelling International i European Union Federation of Youth Hostel Association. HFHS trenutno upravlja sa šest hostela u Hrvatskoj.

Moguća uloga u
razvoju socijalnog
turizma

Kada je Ministarstvo turizma pokrenulo izradu Nacionalnog projekta razvoja socijalnog turizma, jedna od osnovnih ideja bila je u suradnji s HFHS-om obnoviti i revitalizirati stare zapuštene objekte u javnom vlasništvu, a sve kako bi iste prenamijenili u hostele koji bi činili nacionalnu mrežu smještaja i ponude za socijalni turizam. Paralelno bi se ti objekti mogli koristiti za različite svrhe, od smještaja za mlade na proputovanju ili odmoru u Hrvatskoj, pa sve do škola u prirodi, raznih aktivnosti namijenjenih različitim dobnim skupinama, organizacijama, udrugama i sl. Moguća uloga HFHS-a u razvoju socijalnog turizma u Hrvatskoj je uloga nositelja programa za ciljnu skupinu djece i mladih i upravitelja smještajnim kapacitetima namijenjenih svim ciljnim skupinama socijalnog turizma.

Potencijalni projekti

- Revitalizacija starih i zapuštenih objekata sa svrhom prenamjene u hostele kako bi se stvorila nacionalna mreža hostela.
- Razvoj turističke ponude namijenjene mladim osobama koje su ugrožene po bilo kojem osnovu.

**Udruge koje se bave
zaštitom i
promicanjem prava
umirovljenika**

Nositelj programa za umirovljenike

Djelatnost

Udruge se bave zaštitom i promicanjem prava umirovljenika kao jedne od socijalno najugroženijih društvenih skupina u RH. Najveća umirovljenička udruga u RH je Matica umirovljenika Hrvatske, u koju je uključeno 272 tisuće članova. Ukupno u njoj djeluje 349 udruga i preko 811 podružnica i klubova umirovljenika u svim općinama, gradovima,

županijama. Utemeljena je kao dragovoljna, samostalna, interesna, socijalna, humanitarna i neprofitna zajednica udruga umirovljenika. Osim MUH-a u RH djeluju i druge, manje umirovljeničke udruge, koje bi, sukladno svojim mogućnostima, trebale biti uključene u proces razvoja socijalnog turizma.

Moguća uloga u razvoju socijalnog turizma

Umirovljeničke udruge i klubovi (MUH i dr.) redovno organiziraju različite izlete, kraća i duža turistička putovanja, a borave u hotelima od 2 do 4 zvjezdice u izvansezonskom periodu, toplicama i specijalnim bolnicama. Pri tome nailaze na različite administrativne, ali i cjenovne prepreke, te se stoga njihovi članovi često odlučuju na putovanja u susjedne zemlje. Imajući u vidu brojno članstvo, dobru organizaciju i veliko iskustvo umirovljeničkih udruga one mogu, kroz osmišljavanje programa i aktivnosti usmjerenih na umirovljenike, dati značajan doprinos razvoju socijalnog turizma u Hrvatskoj.

Potencijalni projekti

- Smanjenje administrativnih prepreka za organiziranje putovanja i pružanje ugostiteljskih usluga.
- Kreiranje turističkih proizvoda za umirovljenike.
- Stvaranje programa subvencija za posjete nacionalnim parkovima, muzejima i drugim turističkim sadržajima.

Udruge koje promiču prava osoba sa invaliditetom

Nositelji programa za osobe s invaliditetom

Djelatnost

Udruge provode programe, projekte i akcije radi boljitka osoba s invaliditetom na području cijele Hrvatske. Prati potrebe osoba s invaliditetom, promiče njihova ljudska prava i potiče donošenja mjera na unapređivanju socijalne i zdravstvene zaštite, odgoja, obrazovanja, rehabilitacije, osposobljavanja, zapošljavanja i društvenog života osoba s invaliditetom.

Moguća uloga u razvoju socijalnog turizma

Kao i u slučaju umirovljeničkih udruga, i udruge osoba s invaliditetom organiziraju različite izlete i kraća turistička putovanja, pri čemu u Hrvatskoj glavnu prepreku stvaraju neprilagođena turistička infra i suprastruktura, odnosno vrlo mali broj objekata i turističkih sadržaja prilagođenih osobama s invaliditetom. Možda uloga ovih udruga u razvoju socijalnog turizma u Hrvatskoj bi bila uloga koordinatora programa za osobe s invaliditetom, što proizlazi iz znanja i iskustva kojim udruge raspolažu.

- Potencijalni projekti
- Prilagodba turističke infra i suprastrukture za pristup osobama s invaliditetom.
 - Razvoj turističke ponude za osobe s invaliditetom.
 - Edukacija turističkih kadrova za pomoć i pružanje specifičnih usluga osobama s invaliditetom.
 - Poticanje interesa za volontiranje.
 - Izrada smjernica o nužnim prilagodbama smještajnih objekata za smještaj osoba s posebnim potrebama.

**Ministarstvo
branitelja u suradnji s
braniteljskim
udrugama**

Nositelji programa za sudionike i stradalnike Domovinskog rata

Djelatnost

Ministarstvo branitelja provodi programe, projekte i akcije radi promicanja prava i boljitka sudionika i stradalnika Domovinskog rata na području cijele Hrvatske. Prati potrebe ove ciljne skupine, promiče njihova ljudska prava i potiče donošenja mjera na unapređivanju socijalne i zdravstvene zaštite, odgoja, obrazovanja, rehabilitacije, osposobljavanja, zapošljavanja i društvenog života sudionika i stradalnika domovinskog rata.

Moguća uloga u
razvoju socijalnog
turizma

Moguća uloga Ministarstva branitelja u razvoju socijalnog turizma u Hrvatskoj bi bila uloga koordinatora programa za sudionike i stradalnike Domovinskog rata.

Potencijalni projekti

- Plasman proizvoda i usluga braniteljskih zadruga u turističku potrošnju, oko 11% braniteljskih zadruga registrirano je za djelatnost turizma i pružanje ugostiteljskih usluga. U tom smislu najčešće se nude usluge s područja avanturističkog i rekreativnog turizma, ronilačkog turizma i turizma na seoskim obiteljskim domaćinstvima ali je ukupnost turističkih proizvoda i usluga koje ova populacija trenutno budi moguće dodatno proširiti. Osim toga, braniteljske zadruge proizvode domaće proizvode, kao što su med, sir, pršut, domaće voćne rakije, ljekovito i aromatično bilje, maslinovo ulje i sl., a aktivne su i u proizvodnji suvenira i tradicijskih proizvoda, što su sve proizvodi koje je moguće plasirati u turističku potrošnju.
- Stručno osposobljavanje sudionika i stradalnika Domovinskog rata za poslove s područja socijalnog turizma s ciljem borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti

- Promicanje prava djece sudionika i stradalnika Domovinskog rata koja nemaju potpunu roditeljsku skrb ili su lošijeg imovinskog stanja na turistička putovanja.

Strukovne udruge putničkih agencija

Poticanje i razvoj suradnje među dionicima turizma za sve

Djelatnost

Strukovne udruge putničkih agencija (npr. UHPA, UNPAH i sl.) promiču prava i interese svojih članova te, kao posrednici u turističkom poslovanju koji su zaduženi za povezivanje turističke ponude i potražnje, imaju potencijalno značajnu ulogu u razvoju socijalnog turizma u Republici Hrvatskoj. Trenutno najveća i najaktivnija strukovna udruga putničkih agencija je Udruga hrvatskih putničkih agencija (UHPA) 291 redovni i 170 pridruženih članova). Aktivnosti UHPA usmjerene su na promicanje strukovnih interesa članova udruge kao i na suradnju sa Ministarstvom turizma RH i HTZ-om na realizaciji brojnih projekata s područja turizma. UHPA ima aktivnu međunarodnu suradnju kao redovita članica ECTAA-e i pridruženi član UNWTO-a.

Moguća uloga u razvoju socijalnog turizma

Uloga strukovnih udruge putničkih agencija na području razvoja socijalnog turizma trebala bi biti usmjerena na aktivno uključivanje putničkih agencija u ovaj oblik turističke ponude. To se prvenstveno odnosi na razvoj specijaliziranih putničkih agencija koje bi razvijale proizvode s područja socijalnog turizma te educirale svoje djelatnike kako bi svoje programe prilagodili ciljnim skupinama s područja socijalnog turizma. U tom kontekstu UHPA, kao najveća strukovna udruga, je već pokrenula projekt specijalizacije hrvatskih putničkih agencija a formiran je i klaster za školska putovanja koji aktivno djeluje (kreiranje etičkog kodeksa, edukacije, izrada brošura, sastanci) i mogao bi vrlo konkretno pridonijeti razvoju socijalnog turizma.

Potencijalni projekti

- Specijalizacija turističkih agencija za pružanje usluga ciljnim skupinama s područja socijalnog turizma
- Kreiranje posebnih turističkih proizvoda koji su namijenjeni ciljnim skupinama s područja socijalnog turizma
- Osmišljavanje edukacijskih programa za djelatnike turističkih agencija o posebnim potrebama različitih ciljnih skupina s područja socijalnog turizma
- Provođenje edukacije zaposlenih u turističkim agencijama o posebnim potrebama različitih ciljnih skupina s područja socijalnog turizma

Obrazovne institucije	<p>Obrazovanje odraslih, društveno ugroženih skupina s ciljem aktivnog uključenja na tržište rada i pružanja usluga s područja socijalnog turizma</p>
Moguća uloga u razvoju socijalnog turizma	<p>Uloga obrazovnih institucija na području razvoja socijalnog turizma trebala bi biti usmjerena na aktivnosti vezane za formalno obrazovanje odraslih, društveno ugroženih osoba, s ciljem njihovog stručnog osposobljavanja i/ili prekvalifikacije/dokvalifikacije za bavljenje poslovima s područja socijalnog turizma. Zakon o obrazovanju odraslih (NN 17/07, 107/07, 24/10) obrazovanje odraslih definira kao cjelinu procesa učenja odraslih s ciljem: a) ostvarivanja prava na slobodan razvoj osobnosti, b) osposobljavanja za zapošljivost: stjecanja kvalifikacija za prvo zanimanje, prekvalifikacije, stjecanja i produblivanja stručnih znanja, vještina i sposobnosti i c) osposobljavanja za aktivno građanstvo. U kontekstu razvoja socijalnog turizma osobito je važna namjera zakonodavca da ovim Zakonom svim odraslim osobama omogući cjeloživotno obrazovanje, prekvalifikaciju i ravnopravnu uključenost u društvo.</p>
Potencijalni projekti	<ul style="list-style-type: none"> · Procjena obrazovnih potreba ranjivih društvenih skupina za pružanje usluga s područja socijalnog turizma · Razvoj obrazovnih programa s ciljem stručnog osposobljavanja ili prekvalifikacije/dokvalifikacije društveno ugroženih skupina za pružanje usluga s područja socijalnog turizma · Organizacija i kontinuirano provođenje obrazovnih programa · Podizanje razine javne svijesti kako o mogućim ekonomskim koristima tako i o širem društvenom značaju uključenja društveno obespravljenih osoba u turističku aktivnost.

5. SWOT analiza razvoja socijalnog turizma u Republici Hrvatskoj

Na temelju prethodne analize okruženja i resursa za razvoj socijalnog turizma i podataka dobivenih tijekom korespondencije s dionicima razvoja socijalnog turizma te temeljem stručne procjene projektnog tima, provedena je analiza snaga, slabosti, prilika i prijetnji razvoja proizvoda socijalnog turizma u Hrvatskoj. Analiza omogućava jezgrovit uvid u trenutno stanje, a u cilju što jasnijeg sagledavanja potencijalno relevantnih činitelja i ograničenja budućeg turističkog razvoja socijalnog turizma, analizirano je više međusobno uvjetovanih faktora bitnih za razvoj socijalnog turizma. Analiza snaga, slabosti i tržišnih prilika i prijetnji je bitna jer služi kao podloga za razvoj turističkih proizvoda, vizije i glavnih razvojnih projekata socijalnog turizma u Hrvatskoj. Elementi SWOT analize su detaljnije obrazloženi u nastavku dokumenta.

Snage i slabosti

Postojanje volje i želje za razvojem socijalnog turizma u Hrvatskoj, ali i značajno iskustvo potencijalnih dionika razvoja u bavljenju socijalnim turizmom, predstavljaju važne snage na kojima valja temeljiti budući razvoj ovog oblika turizma. Ovdje se prvenstveno misli na Ministarstvo turizma koje ima ključnu ulogu kao koordinator i nositelj razvoja te na moguće nositelje programskih aktivnosti za pojedine ciljne skupine. Prednost razvoja socijalnog turizma je i postojanje uhodanih i dobro organiziranih socijalnih organizacija poput Hrvatskog crvenog križa, Matice umirovljenika Hrvatske i Hrvatskog saveza udruga tjelesnih invalida. Radi se o organizacijama koje okupljaju visok postotak pripadnika ciljnih skupina socijalnog turizma te su kroz svoje djelovanje u mogućnosti znatno pridonijeti razvoju proizvoda socijalnog turizma namijenjenih pojedinim ciljnim skupinama. Budući da je socijalni turizam u Hrvatskoj tek u početnoj fazi razvoja, nije moguće govoriti o razvijenoj mreži objekata namijenjenoj isključivo za ovaj oblik turizma. Ipak, značajna prednost je postojanje niza objekata u državnom vlasništvu koji se mogu prenamijeniti za potrebe socijalnog turizma i za čijom prenamjenom je iskazan interes, kako od strane Ministarstva turizma, tako i od lokalnih samouprava u čijem se vlasništvu pojedini objekti nalaze.

Iako postoje objekti u kojima se obavljaju pojedine aktivnosti koje je moguće klasificirati kao aktivnosti socijalnog turizma, slabost predstavljaju nedostatni i neprilagođeni smještajni kapaciteti na što utječe i nedefinirana zakonska regulativa kada je u pitanju izgradnja smještaja za, primjerice, osobe s invaliditetom. Administrativne prepreke za organiziranje putovanja i pružanje ugostiteljskih usluga za, primjerice, udruge i klubove umirovljenika, također predstavljaju nedostatak čije dugoročno nerješavanje može znatno otežati razvoj socijalnog turizma u Hrvatskoj. Iz razgovora s potencijalnim dionicima razvoja socijalnog turizma, može se zaključiti da navedene slabosti znatno više otežavaju razvoj socijalnog turizma nego manjak subvencija, koji iako predstavlja slabost, ne predstavljaju teško rješiv problem. Jedna od slabosti socijalnog turizma je i nepostojanje zajedničkog prodajno-komunikacijskog kanala koji bi objedinio cjelokupnu ponudu socijalnog turizma u Hrvatskoj. To zapravo proizlazi i iz nedovoljne suradnje između potencijalnih dionika razvoja, ali i stupnja razvoja socijalnog turizma u Hrvatskoj. Konačno, jedan od važnih

nedostataka je i nepostojanje kvalitetnih programa cjeloživotnog obrazovanja koji bi odraslim društveno ugroženim osobama, omogućili stjecanje znanja, vještina i kompetencija koje su potrebne za pružanje usluga s područja socijalnog turizma. Imajući u vidu početnu fazu razvoja socijalnog turizma i prednosti koje trenutno postoje, nedostatke je uz određene aktivnosti moguće pretvoriti u prednosti koje će biti zamašnjak razvoja socijalnog turizma u Hrvatskoj.

Tablica 5.1. Snage i slabosti socijalnog turizma u RH

Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> • Postojanje volje i želje za razvojem ovog oblika turizma • Iskustvo potencijalnih dionika razvoja u bavljenju socijalnim turizmom • Uhodane i dobro organizirane socijalne organizacije • Postojanje niza objekata u državnom vlasništvu koji se mogu prenamijeniti za potrebe socijalnog turizma 	<ul style="list-style-type: none"> • Nedostatni i neprilagođeni smještajni kapaciteti • Nedefinirana zakonska regulativa • Administrativne prepreke za organiziranje putovanja i pružanje ugostiteljskih usluga • Manjak subvencija za ovaj oblik turizma • Nepostojanje zajedničkog prodajno-komunikacijskog kanala • Nedovoljna suradnja između potencijalnih dionika razvoja • Nedostatak kvalitetnih obrazovnih programa

Prilike i prijetnje

Priliku za razvoj socijalnog turizma prvenstveno čini svijest o pravima obespravljenih skupina, kako u Hrvatskoj, tako i u Europskoj Uniji. Ekonomska situacija u Europskoj Uniji i Hrvatskoj je pridonijela povećanju potencijalnih korisnika socijalnog turizma, ali i većoj osviještenosti, prvenstveno onih koji brinu o obespravljenim skupinama i onih koji upravljaju razvojem turističkih destinacija. Pristupanje Hrvatske Europskoj Uniji otvorilo je nove mogućnosti korištenja sredstava iz EU fondova, a koji su, kada je u pitanju socijalni turizam detaljnije navedeni u nastavku dokumenta. Upravo bi sredstva iz EU fondova trebala biti jedan od glavnih načina financiranja različitih projekata razvoja socijalnog turizma, a čime se stvara mogućnost otvaranja novih radnih mjesta i produženja turističke sezone. Imajući u vidu primjere dobre prakse iz europskih zemalja, aktivnosti socijalnog turizma se uspješno odvijaju u izvansezonskim periodima što izravno utječe na produženje turističke sezone. Osim navedenih prilika, socijalni turizam bi mogao utjecati i na revitalizaciju pasivnih krajeva budući da se znatan dio javnih objekata, koji bi bili prenamijenjeni aktivnostima socijalnog turizma, nalazi u turistički, ali i gospodarski, pasivnim krajevima Hrvatske. Konačno, kroz gospodarske aktivnosti povezane sa socijalnim turizmom bilo bi moguće generirati nova radna mjesta koja bi prvenstveno bila namijenjena osobama kojima prijeti neka vrsta društvene ugroze, pod pretpostavkom postojanja kvalitetnih obrazovnih programa koji bi im omogućili stjecanje znanja i vještina neophodnih za pružanje usluga s područja socijalnog turizma.

Stupanj razvijenosti socijalnog turizma u pojedinim zemljama Europske Unije može biti s jedne strane poticajan i primjer dobre prakse, ali s druge strane može biti prijetnja, prvenstveno jer ovaj oblik turizma u Hrvatskoj još nije razvijen i u skorom periodu neće doseći stupanj razvijenosti koji imaju pojedine europske zemlje. Time europske zemlje koje imaju razvijene proizvode socijalnog turizma postaju konkurencija koju će biti teško sustići, naročito ako se u obzir uzme i nerazumijevanja lokalnih zajednica za razvoj socijalnog turizma. Prijetnju razvoju socijalnog turizma predstavlja i nerazumijevanje između korisnika ovog oblika turizma i drugih skupina posjetitelja. Upravo stoga je nužno osigurati mrežu smještajnih objekata namijenjenu aktivnostima socijalnog turizma, a sve s ciljem kako ne bi došlo do neispunjenja očekivanja pojedinih ciljnih skupina.

Tablica 5.2. Prilike i prijetnje razvoja socijalnog turizma u RH

Prilike	Prijetnje
<ul style="list-style-type: none"> • Porast svijesti o socijalnom turizmu u EU • Ekonomska situacija u EU i RH koja utječe na povećanje potencijalnih korisnika socijalnog turizma • Mogućnost korištenja EU fondova • Mogućnost otvaranja novih radnih mjesta • Produženje turističke sezone • Socio-ekonomska revitalizacija pasivnih krajeva • Mogućnost zaposlenja društveno ugroženih skupina (osobe s invaliditetom, ekonomski obespravljene osobe i sl.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Pojedine zemlje EU imaju izuzetno visok stupanj razvijenosti ovog oblika turizma • Nerazumijevanje lokalnih zajednica za razvoj socijalnog turizma • Nerazumijevanje između korisnika socijalnog turizma i drugih skupina posjetitelja • Moguća neispunjenja očekivanja ciljne skupine turista

Zaključno se može reći da u Hrvatskoj postoji cijeli niz prednosti i prilika koje treba iskoristiti kako bi se socijalni turizam razvio i postao konkurentan turistički proizvod. Nedostatke, ako ih se pravilno prepozna i na njih djeluje određenim aktivnostima, treba gledati kao buduće prednosti razvoja socijalnog turizma. U nastavku dokumenta, naročito kada su u pitanju projekti razvoja socijalnog turizma, su ponuđena određena rješenja za bolje iskorištavanje postojećih prednosti i prilika te za unaprjeđenje navedenih nedostataka trenutnog razvoja socijalnog turizma u Hrvatskoj.

6. Smjernice razvoja socijalnog turizma u RH do 2020. godine

Dokument Nacionalni program razvoja socijalnog turizma za cilj ima definiranje strateških smjernica za usuglašeno i koordinirano djelovanje glavnih dionika relevantnih za razvoj socijalnog turizma u planskom razdoblju Strategije razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine. Osim strateških smjernica važnih u kontekstu razvoja i afirmacije socijalnog turizma u Hrvatskoj, dodatni cilj Nacionalnog programa razvoja socijalnog turizma je i definiranje određenog broja konkretnih projektnih prijedloga koji bi bili u funkciji razvoja socijalnog turizma.

Polazeći od aktualnog razvojnog trenutka hrvatskog turizma kao i činjenice da se socijalni turizam u Republici Hrvatskoj nalazi u početnoj fazi razvoja, jedan od glavnih ciljeva ovoga dokumenta je osiguranje osnovnih preduvjeta za razvoj socijalnog turizma kao i njegova jača afirmaciju u široj društvenoj zajednici. Stoga se kao glavne smjernice razvoja socijalnog turizma mogu definirati slijedeće:

- Određivanje zajedničke razvojne vizije socijalnog turizma do 2020. godine;
- Osiguranje preduvjeta za institucionalno organiziranje dionika;
- Utvrđivanje najprimjerenijih modela razvoja socijalnog turizma;
- Analiza i prilagodba zakonodavnog okvira kojim se regulira područje socijalnog turizma;
- Kontinuirano podizanje razine javne svijesti o značaju socijalnog turizma.

6.1. Određivanje zajedničke razvojne vizije socijalnog turizma

S obzirom da područje socijalnog turizma obuhvaća cijeli niz različitih interesnih skupina (osobe s invaliditetom, ekonomski obespravljene osobe, osobe mlađe i starije životne dobi i sl.) čiji se interesi nužno ne moraju podudarati i u pravilu se ne podudaraju, jedan od najvažnijih ciljeva Nacionalnog programa razvoja socijalnog turizma je definiranje smjernica za određivanje zajedničke razvojne vizije koja bi bila prihvatljiva svim dionicima s područja socijalnog turizma i koja bi osigurala strateški razvojni okvir za djelovanje svih interesnih skupina. Temeljem spoznaja stečenih pregledom znanstvene i stručne literature s područja socijalnog turizma te temeljem saznanja dobivenih kroz provođenje dubinskih intervjua i strateške radionice s glavnim dionicima razvoja socijalnog turizma, vizija razvoja socijalnog turizma u RH do 2020. godine je definirana na slijedeći način:

U 2020. godini socijalni turizam u RH biti će razvijen i prepoznatljiv turistički proizvod podjednako usmjeren na sve društveno zapostavljene skupine, a osobito na djecu i mlade, umirovljenike i osobe s invaliditetom. Kroz razvoj turističke ponude s područja socijalnog turizma svakoj osobi će se osigurati temeljno ljudsko pravo na odmor i razonodu, uz istovremeno smanjenje sezonalnosti i poticanje gospodarskog rasta područja na kojima se razvijaju sadržaji socijalnog turizma.

Iz ovako definirane razvojne vizije jasno je da turističku ponudu s područja socijalnog turizma treba dodatno razvijati kako bi ona postala prepoznatljiv dio sveukupne turističke ponude Republike Hrvatske. Osim toga, turistička ponuda s područja socijalnog turizma trebala bi biti podjednako usmjerena na sve društveno zapostavljene skupine kojima je potrebno omogućiti da pod ravnopravnim uvjetima konzumiraju turističke proizvode i usluge. Konačno, iz vizije je jasno da od

razvoja ovakvog tipa turističke ponude, osim ciljnih skupina, koristi mogu imati i destinacije u kojima se ovaj tip turističke ponude razvija. Te koristi se očituju kroz smanjenje sezonalnosti i poticanje gospodarskog razvoja onih receptivnih područja koja se odluče za razvoj socijalnog turizma. Sve aktivnosti predviđene ovim dokumentom trebaju biti provedene na način da povećaju mogućnost aktivnog i ravnopravnog sudjelovanja društveno ugroženih i ranjivih skupina (osobe s invaliditetom, osobe starije životne dobi, sudionici i stradalnici Domovinskog rata i sl.) u razvoju turističke ponude s područja socijalnog turizma. Sve društveno ugrožene skupine mogu se na koristan i svrsishodan način uključiti u pružanje turističkih proizvoda i usluga. Primjerice, moguće je provesti stručno osposobljavanje sudionika i stradalnika Domovinskog rata za pružanje različitih vrsta turističkih usluga; osobe s invaliditetom mogu, u ovisnosti od vrste i stupnja invaliditeta, sudjelovati u povremenom pružanju fizički manje zahtjevnih turističkih usluga; osobe starije životne dobi, zahvaljujući poznavanju kulturno povijesne baštine i tradicijskih zanata, mogu se baviti izradom suvenira i rukotvorina, mogu sudjelovati u interpretaciji nematerijalne kulturne baštine i sl. Na taj način bi razvoj socijalnog turizma, osim što bi omogućio odlazak na turističko putovanje najugroženijim društvenim skupinama, također bio i u funkciji podizanja razine životnog standarda društveno ugroženih skupina.

6.2. Organiziranje i koordinacija dionika socijalnog turizma

Organiziranje i koordinaciju dionika socijalnog turizma moguće je postići kroz pokretanje Nacionalne mreže za razvoj socijalnog turizma, kao neformalnog krovnog tijela na razini Republike Hrvatske, koje bi omogućilo veći stupanj koordinacije i međuresorne suradnje na svim aktivnostima usmjerenim na razvoj socijalnog turizma. Okupljanjem najšireg kruga dionika zainteresiranih za razvoj socijalnog turizma, Nacionalna mreža za razvoj socijalnog turizma postala bi pregovarački partner koji ima legitimitet donošenja preporuka važnih za razvoj ovoga tipa turističke ponude u Hrvatskoj.

Unutar Nacionalne mreže bilo bi potrebno formirati jedan uži operativni radni tim odnosno uže tijelo operativnog karaktera sastavljeno od manjeg broja ključnih dionika, koje bi bilo zaduženo za provođenje smjernica definiranih ovim dokumentom odnosno za:

- Usvajanje definirane vizije razvoja socijalnog turizma;
- Usmjeravanje razvoja socijalnog turizma u skladu sa smjernicama koje su definirane u Nacionalnom programu razvoja socijalnog turizma;
- Implementaciju projektnih prijedloga definiranih Nacionalnim programom razvoja socijalnog turizma;
- Monitoring razvoja socijalnog turizma i poduzimanje korektivnih akcija;
- Osiguranje visokog stupnja suradnje između svih dionika važnih za razvoj socijalnog turizma u Republici Hrvatskoj;
- „Ad hoc“ rješavanje problema vezanih za razvoj socijalnog turizma.

Pokretanje Nacionalne mreže za razvoj socijalnog turizma, kao novog i potpuno neovisnog neformalnog tijela, pretpostavlja samostalnost i autonomiju u donošenju i provedbi odluka s područja socijalnog turizma čime bi se osigurala, ne samo učinkovita realizacija zacrtanih ciljeva,

nego bi se stvorile i pretpostavke za uspostavu jasnih linija odgovornosti i transparentnost i kontrola trošenja finansijskih sredstava.

Predviđeni članovi Nacionalne mreže za razvoj socijalnog turizma čine svi dionici zainteresirani za razvoj socijalnog turizma kao što su ministarstva nadležna za područje socijalne politike i turizma i druga tijela javne vlasti, strukovne udruge i udruge civilnog sektora, kao i ostali dionici zainteresirani za razvoj ovog tipa turističke ponude u Republici Hrvatskoj.

6.3. Utvrđivanje najprimjerenijih razvojnih modela socijalnog turizma

U državama članicama Europske unije postoje različiti programi i modeli razvoja socijalnog turizma. Općenito se može reći da postoje dvije vrste inicijativa usmjerenih na razvoj socijalnog turizma. Jedna skupina mjera odnosi se na izgradnju i adaptaciju smještajnih objekata i ostale turističke suprastrukture s ciljem njihove prilagodbe osobama s posebnim potrebama. Druga skupina mjera odnosi se na subvencioniranje troškova turističkog putovanja ekonomski obespravljenim osobama. Jedan od glavnih ciljeva Nacionalnog programa razvoja socijalnog turizma je analizirati postojeće modele razvoja socijalnog turizma u zemljama Europske unije i definirati koji od postojećih modela bi bilo najprimjerenije razvijati u RH, uvažavajući objektivne gospodarske okolnosti u RH kao i sve specifičnosti hrvatskog turizma.

Među mjerama koje su razvijene u cilju prilagodbe objekata osobama s posebnim potrebama ističu se „Nacionalna shema dostupnosti“ u Velikoj Britaniji čiji je fokus na potpori komercijalnim objektima u prilagodbi objekata, ali i ohrabriranju korisnika socijalnog turizma za korištenje tih objekata. U Francuskoj je uz potporu agencije ANCV-a razvijen niz specijaliziranih projekata posebnih oblika turizma s ciljem korištenja socijalno ugroženih skupina stanovništva. Također u Španjolskoj se ističe niz organizacija specijaliziranih za pružanje usluge socijalnog turizma u za to prilagođenim objektima, IMERSO koji je posvećen socijalnom turizmu starijih, ONCE koja pruža usluge slijepim i slabovidnim osobama te PREDIF koja je posvećena poboljšavanju mogućnosti osoba s fizičkim poteškoćama.

S obzirom na stanje potražnje za socijalnim turizmom u RH sustav pružanja usluga bi trebao biti dvojak. Prvi dio sustava bi se trebao odnositi prvenstveno na osobe s invaliditetom i na prilagodbu smještajnih objekata i javne turističke infrastrukture njihovom korištenju, pri čemu bi se komercijalnim objektima dodjeljivali certifikati dostupnosti za pojedine skupine osoba s invaliditetom. Drugi dio sustava bi se trebao odnositi na uspostavu specijaliziranih turističkih sadržaja i turističkih proizvoda (itinerera, manifestacija i drugo) za pojedine socijalno ugrožene skupine.

6.4. Prilagodba zakonodavnog okvira kojim se regulira područje socijalnog turizma

Imajući u vidu sve kompleksnosti socijalnog turizma, odnosno:

- brojnost interesnih skupina s područja socijalnog turizma,
- multidisciplinarnost koja karakterizira socijalni turizam u čiji su razvoj uključeni različiti resori,
- brojnost poslovnih subjekta u turističkom sektoru kao i
- brojnost i složenost obvezno-pravnih odnosa koji među njima nastaju,

jasno je da je i zakonska regulativa, koja je važna u kontekstu razvoja socijalnog turizma, izuzetno kompleksna te je raspršena po cijelom nizu zakonskih i podzakonskih akata. Stoga bi, s ciljem deregulacije zakonodavnog okvira i stvaranja kvalitetnih pretpostavki za razvoj socijalnog turizma, trebalo predložiti mjere usmjerene na analizu i doradu važeće zakonske regulative s ciljem identifikacije onih zakonskih i podzakonskih akata koji su važni u kontekstu razvoja socijalnog turizma, nakon čega bi trebalo donijeti određene preporuke vezane za izmjenu postojeće zakonske regulative s ciljem njezine prilagodbe potrebama razvoja socijalnog turizma. Temeljem dubinskih intervjua provedenih s ključnim dionicima razvoja socijalnog turizma, te temeljem inputa dobivenih na strateškoj radionici, moguće je definirati nekoliko zakonskih i podzakonskih akata s područja turizma koje bi trebalo analizirati i donijeti prijedloge za njihove izmjene i dopune, kako bi se osigurali kvalitetni preduvjeti za planirani razvoj socijalnog turizma. Među te zakonske i podzakonske akte spadaju slijedeći:

- Zakon o pružanju usluga u turizmu (NN 68/07, 88/10, 30/14, 89/14)
- Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti (NN 138/06, 152/08, 43/09, 88/10, 50/12, 80/13, 30/14, 89/14)
- Zakon o organiziranom odmoru djece i omladine (NN 32/1987)
- Pravilnik o razvrstavanju i kategorizaciji drugih vrsta ugostiteljskih objekata za smještaj iz skupine „Kampovi i druge vrste ugostiteljskih objekata za smještaj“ (NN 49/08, 45/09, 94/13)
- Pravilnik o razvrstavanju, kategorizaciji i posebnim standardima ugostiteljskih objekata iz skupine hoteli (NN 88/07, 58/08, 62/09, 63/13, 33/14, 92/14) – posebni standardi za starije osobe (br. 10 priloga XII Pravilnika) i posebni standardi za osobe s invaliditetom (br. 17 priloga XII Pravilnika).

6.5. Podizanje razine javne svijesti o značaju socijalnog turizma

Aktivnosti podizanja javne svijesti o socijalnom turizmu su nužne kako bi s njegovim društvenim značajem i potencijalnim koristima bile upoznate sve interesne skupine što uključuje krajnje korisnike ovog oblika turizma, sve one koji sudjeluju u procesu pružanja turističkih proizvoda i usluga, ali je o značaju socijalnog turizma potrebno senzibilizirati i cjelokupnu javnost. Za provedbu ove aktivnosti je prvenstveno potrebno definirati jasan komunikacijski plan kojim bi bile obuhvaćene sve ranije spomenute interesne skupine. U sklopu aktivnosti usmjerenih na podizanje razine javne svijesti o značaju socijalnog turizma, potrebno je staviti poseban naglasak na komunikaciju prema ciljnim skupinama iz domene socijalnog turizma, a tu se prvenstveno misli na

osobe mlađe životne dobi, starije osobe, osobe s dugotrajnim tjelesnim, intelektualnim ili osjetilnim oštećenjima, ali i na sve ostale društveno zapostavljene skupine. Neke od mogućih aktivnosti podizanje javne svijesti o značaju socijalnog turizma uključuju pokretanje Internet stranice za socijalni turizam, razvoj baze podataka o socijalnom turizmu te izradu smjernica za potrebne nužne prilagodbe postojećih objekata za ugošćavanje raznih ciljnih skupina u socijalnom turizmu.

U predlaganju pojedinih aktivnosti i projekata potrebnih za razvoj socijalnog turizma, potrebno je maksimalno voditi računa o njihovoj kompatibilnosti s konkretnim EU programima/fondovima za financiranje razvoja socijalnog turizma.

7. Modeli poticanja i financiranja razvoja socijalnog turizma u RH

Za razvoj turističke ponude s područja socijalnog turizma važno je definirati modele financiranja sa svrhom operativnosti akcija i utvrđivanja realnosti njihovog provođenja. Prethodnom analizom načina financiranja i poticanja ponude socijalnog turizma u drugim država Europske unije, stečen je uvid u mogućnosti financiranja socijalnog turizma kroz strukturne i kohezijske fondove Europske unije u narednom financijskom razdoblju (2014.-2020.), ali i kroz funkcioniranje sustava socijalnog turizma na tržišnim principima. Kao važni prepoznati su i poticaji iz državnog proračuna, pri čemu bi osobite uloge u razvoju projekta trebala imati resorna ministarstva zadužena za turizam, socijalnu skrb, mlade, mirovinski sustav, zdravstvo, obrazovanje i sl. U tom smislu, u ovom se dijelu dokumenta utvrđuju tipične vrste projekata koji se mogu financirati iz određenih fondova Europske unije kao i iz proračunskih sredstava centralne države.

7.1. Fondovi Europske Unije

European Social Fund (ESF) (2014.-2020.) jedan je od pet Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESIF) kojemu je glavni cilj ekonomska i socijalna kohezija odnosno podizanje razine životnog standarda i smanjivanje razlika u razvijenosti europskih regija i zemalja članica. Unutar područja djelovanja Socijalna politika, prepoznato je šest prioritarnih područja:

1. Ljudski resursi;
2. Zapošljavanje i održivost;
3. Povećanje prilagodljivosti poduzeća, djelatnika i poduzetnika;
4. Povećanje društvene uključenosti društveno ugroženih skupina;
5. Jačanje institucionalnih kapaciteta na svim razinama;
6. Reforme s područja zapošljavanja i uključenosti u društvo

Potencijalni korisnici ESF su različite udruge, strukovna udruženja ali i privatni sektor, odnosno pružatelji usluga smještaja, pružatelji usluga prijevoza, ugostitelji, i sl. ESF bi bio prikladan za financiranje prekvalifikacije, dokvalifikacije ili stručnog osposobljavanja i usavršavanja turističkih djelatnika; edukaciju društveno ugroženih skupina s ciljem prilagodbe njihovih znanja i vještina potrebama tržišta rada i te za stvaranje mreža te diseminaciju i promociju primjera dobre prakse i metodologija s područja društvenih inovacija. Osim toga, iz ovoga fonda bilo bi moguće i financirati aktivnosti usmjerene na podizanje razine javne svijesti o potrebi integracije i uključivanja društveno ranjivih skupina u turizam.

European Regional Development Fund (ERDF) jedan je od fondova čije je trajanje produženo i u financijskom razdoblju 2014.-2020. godine. Glavni cilj ERDF-a je povećanje ekonomske i društvene kohezije unutar zemalja članica EU-a te smanjenje razlika u regionalnom razvoju EU-a. Područja djelovanja unutar Politike regionalnog razvoja su:

1. Direktne investicije u poduzeća, osobito mala i srednja poduzeća;
2. Razvoj infrastrukture usmjeren na istraživanje i inovacije, telekomunikacije, zaštitu okoliša, energetiku i transport;

3. Financiranje usmjereno na regionalni i lokalni razvoj te poticanje suradnje između gradova i regija;
4. Mjere tehničke pomoći.

Fond je namijenjen u prvom redu pružateljima usluga smještaja, prijevoza, ugostiteljima, ustanovama za upravljanje turističkim atrakcijama i tijelima javne vlasti. Brojni projekti iz područja infrastrukture, ali i subvencioniranja socijalnog turizma imaju mogućnost za apliciranje na ERDF. Kao dio HORIZON 2020 programa za financijsko razdoblje 2014.-2020. predviđen je dio fonda pod nazivom „Societal changes“. Projekti unutar fonda biti će, između ostalog, usmjereni na zdravlje, demografske promjene i „wellbeing“, kao i na poticanje uključenosti, inovativnosti i sigurnosti društva za sve građane. Pri tome će potencijalni korisnici sredstava biti pružatelji smještaja, prijevoza, ugostiteljski objekti, tijela javne vlasti i ustanove za upravljanje turističkim atrakcijama, a potencijalni projekti iz socijalnog turizma obuhvaćali bi razvoj turističkih proizvoda za osobe s invaliditetom, umirovljenike, ali projekte usmjerene na podizanje razine javne svijesti o važnosti razvoja socijalnog turizma. Glavni cilj „Erasmus +“ programa (2014.-2020.) je obrazovanje svih dobnih skupina, a u kontekstu razvoja socijalnog turizma ima važnu ulogu na području edukacije mladih, razvoja turizma mladih, kao i razvoju mogućnosti za volontiranje, što je osobito važno kao segment pomoći socijalno ugroženim skupinama. Ovaj fond bi također mogao imati važnu ulogu u projektima vezanima za edukaciju turističkih djelatnika s područja rada s djecom, starijima, te osobama s invaliditetom.

Programme for Social Change and Innovation nadovezati će se na nekoliko programa iz prethodnog financijskog razdoblja, a podupirati će najbolje prakse, inovativna rješenja, pri čemu bi se najuspješnija rješenja trebala proširiti i na European Social Fund. Korisnici sredstava moći će biti pružatelji usluga u turizmu, prijevoza, turoperatora i agencije, te javne vlasti.

7.2. Financiranje iz državnog, regionalnog i lokalnog proračuna

Kao mogućnost financiranja infrastrukture i inovativnih projekata s područja socijalnog turizma potrebno je istaknuti i financiranje iz državnog, regionalnih i lokalnih proračuna. Financiranje iz državnog proračuna provodi se putem raspisivanja javnih poziva u okviru nadležnosti pojedinih ministarstava čiji resori djelomično pokrivaju područje socijalnog turizma, te koja su zbog toga ovim dokumentom prepoznata kao važni dionici razvoja socijalnog turizma, i kao takvi mogu imati ulogu u provođenju promotivnih kampanja i uključivanju korisnika socijalnog turizma. Također moguća su i javno privatna partnerstva koja bi pridonijela rješavanju problema dostupnosti javnih sadržaja (plaža, trgova, šetnica i sl.) koji čine integralnu cjelinu s turističkim smještajem. Konačno, jedan od načina financiranja može biti i sufinanciranje predloženih projektnih prijedloga od strane jedinica lokalne i područne samouprave.

8. Ključni projekti u razvoju ponude socijalnog turizma u RH

Projekt 1. RAZVOJ MREŽE SMJEŠTAJNIH OBJEKATA ZA SOCIJALNI TURIZAM	
Područje djelovanja	Razvoj turističke ponude za socijalni turizam
Cilj programa	Identificiranje određenog broja starih i napuštenih objekata u javnom vlasništvu (središnja država i jedinice područne i lokalne samouprave) a koje je moguće privesti turističkoj svrsi s ciljem pružanja usluga smještaja i ugostiteljskih usluga ciljnim skupinama s područja socijalnog turizma. Svi objekti bili bi u javnom vlasništvu a njima bi operativno upravljao HFHS. Objekti bi također bili u funkciji zadovoljavanja potreba lokalne zajednice. Svi objekti nužno moraju biti prilagođeni osobama s invaliditetom.
Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Izrada studije isplativosti ulaganja i odabir deset najboljih projekata/objekata prema kriterijima a) ekonomske, b) društvene i c) ekološke održivosti: <ol style="list-style-type: none"> 1. ekonomske opravdanosti 2. mogućnosti za zapošljavanje osoba s invaliditetom 3. potencijalu za podizanje životnog standarda lokalne zajednice 4. lokacija objekta – prednost imaju objekti koji se nalaze na turistički manje razvijenim područjima 5. korištenje obnovljivih izvora energije i energetska učinkovitost objekata • Rješavanje različitih administrativnih prepreka kao što je pitanje vlasništva nad objektima, ažuriranje zemljišnih knjiga/katastra, izrada projektne dokumentacije i sl. • Adaptacija i privođenje objekata turističkoj svrsi • Uvrštavanje smještajnih objekata u nacionalnu mrežu hostela • Informiranje javnosti o provedenim aktivnostima
Koordinatori aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Ministarstvo turizma • Hrvatski ferijalni i hostelski savez
Mogući dionici	<ul style="list-style-type: none"> • Ministarstvo socijalne politike i mladih • Udruga poslodavaca u hotelijerstvu Hrvatske • Jedinice regionalne i područne samouprave • Strukovne udruge • Ostali zainteresirani dionici
Očekivani učinci	<ul style="list-style-type: none"> • Privođenje neiskorištenih javnih resursa društveno korisnoj svrsi • Povećanje smještajnih kapaciteta namijenjenih različitim ciljnim skupinama s područja socijalnog turizma • Podizanje kvalitete smještajnih kapaciteta i podizanje kvalitete usluga u nacionalnoj mreži hostela • Razvoj dodatne turističke ponude i turističkih sadržaja prilagođenih suvremenim tržišnim trendovima s područja omladinskog turizma • Smanjenje sezonalnosti na receptivnim područjima • Povećanje razine životnog standarda stanovnika receptivnih područja • Povećanje društveno-ekonomske kohezije ekonomski nerazvijenih područja • Povećanje samozapošljavanja i socijalne uključenosti društveno ugroženih skupina
Mogući izvori financiranja	<ul style="list-style-type: none"> • ERDF, EAFRD, Horizont 2020, COSME
Vremenska dinamika	<ul style="list-style-type: none"> • 2015. – Identifikacija potencijalnih objekata, izrada studije isplativosti ulaganja te odabir najboljih objekata u skladu sa ranije definiranim kriterijima • 2016. – nadalje – fazna adaptacija odabranih objekata i njihovo privođenje turističkoj svrsi

Projekt 2. IZRADA BAZE SMJEŠTAJNIH OBJEKATA ZA SOCIJALNI TURIZAM	
Područje djelovanja	Razvoj turističke ponude za socijalni turizam
Cilj programa	Inventarizacija i popisivanje svih smještajnih objekata u Republici Hrvatskoj, bez obzira da li se radi o smještajnim objektima u javnom ili privatnom vlasništvu, koji su prilagođeni za pružanje turističkih usluga ciljnim skupinama s područja socijalnog turizma
Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Evidentiranje, popisivanje (inventarizacija) i razvrstavanje smještajnih objekata s područja socijalnog turizma prema: <ol style="list-style-type: none"> 1. vrsti i kategoriji smještajnog objekta (hotel, hostel i sl.), 2. broju ostvarenih turističkih noćenja i dolazaka, 3. zemljama porijekla turista, 4. stupnju iskorištenosti smještajnih kapaciteta, 5. veličini smještajnog objekta (broj soba i postelja), 6. županijama i turističkim regijama (HTZ) u kojima se smještajni objekti nalaze, 7. ciljnim skupinama s područja socijalnog turizma kojima su smještajni objekti dominantno namijenjeni i 8. vlasništvu (javno ili privatno) • Izrada relacijske baze podataka o smještajnim objektima s područja socijalnog turizma • Implementacija 'online' pretraživog sustava poslovne inteligencije (BI) radi lakše analize prikupljenih podataka i osiguranja informacijske osnovice za potporu u odlučivanju • Implementacija 'online' pretraživog GIS sustava radi mogućnosti analize prostorne raspoređenosti odnosno geografske koncentracije smještajnih objekata s područja socijalnog turizma • Sustavno praćenje i ažuriranje podataka o evidentiranim smještajnim objektima svaka tri mjeseca (kvartalno)
Koordinator aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Ministarstvo turizma
Mogući dionici	<ul style="list-style-type: none"> • Hrvatski ferijalni i hostelski savez • Hrvatski crveni križ • Udruga poslodavaca u hotelijerstvu Hrvatske • Nacionalna udruga obiteljskih i malih hotela • Hrvatska turistička zajednica/sustav turističkih zajednica • Strukovne udruge • Ostali zainteresirani dionici
Očekivani učinci	<ul style="list-style-type: none"> • Bolji pregled podataka o brojnosti, veličini, prostornoj rasprostranjenosti, turističkim sadržajima te vlasništvu nad smještajnim objektima s područja socijalnog turizma • Mogućnost pretraživanja podataka i kreiranja 'ad hoc' izvještaja • Podizanje razine suradnje i bolja informiranost dionika razvoja socijalnog turizma • Skraćenje vremena potrebnog za prijavu konkretnih projektnih prijedloga za financiranje iz EU fondova • Privlačenje novih investicija • Mogućnost tematskog ili geografskog okrupnjavanja i uvezivanja turističke ponude s područja socijalnog turizma • Praćenje trendova i promjena prema svim navedenim pokazateljima i mogućnost brže reakcije na nove tržišne trendove odnosno poduzimanje korektivnih akcija
Mogući izvori financiranja	<ul style="list-style-type: none"> • ESF, Horizont 2020, Erasmus +
Vremenska dinamika	<ul style="list-style-type: none"> • Inventarizacija i izrada baze podataka: 2015. – 2016. • Sustavno praćenje i ažuriranje prikupljenih podataka: 2016. – nadalje

Projekt 3. IZRADA MREŽNOG PRODAJNO-KOMUNIKACIJSKOG KANALA S INFORMACIJAMA O PONUDI SOCIJALNOG TURIZMA	
Područje djelovanja	Marketing – promocija i distribucija turističkih proizvoda i usluga socijalnog turizma
Cilj programa	Objedinjavanje sveukupne turističke ponude s područja socijalnog turizma (ponude smještaja i izvanpansionske ponude) na središnjem mrežnom mjestu radi lakše, brže i efikasnije promocije i distribucije turističkih proizvoda i usluga svim ciljnim skupinama
Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> Definiranje projektnog zadatka – u suradnji s konzultantima i razvojnim dionicima Izrada projektne dokumentacije Raspisivanje javnog natječaja i odabir najpovoljnije ponude Izrada i publiciranje mrežnog mjesta Optimizacija mrežnog mjesta za tražilice (SEO) Administriranje mrežnog mjesta, ažuriranje sadržaja i kontinuirana optimizacija Promocija mrežnog mjesta – informiranje javnosti
Koordinator aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> Ministarstvo turizma
Mogući dionici	<ul style="list-style-type: none"> Hrvatski ferijalni i hostelski savez Udruga poslodavaca u hotelijerstvu Hrvatske Nacionalna udruga obiteljskih i malih hotela Hrvatska turistička zajednica /sustav turističkih zajednica Strukovne udruge Ostali zainteresirani dionici
Očekivani učinci	<ul style="list-style-type: none"> Objedinjavanje sveukupne turističke ponude socijalnog turizma i kreiranje jedinstvenog mrežnog mjesta na kojemu će se korisnici moći informirati o ponudi te rezervirati ili kupiti turističke proizvode i usluge Veća vidljivost turističke ponude socijalnog turizma na Internetu Kontinuirana dostupnost informacija o ponudi socijalnog turizma (24/7/365) Porast potražnje i veći stupanj iskorištenost smještajnih kapaciteta u objektima za socijalni turizam Bolja informiranost korisnika o svim elementima ponude socijalnog turizma (cijena, sadržaji, dostupnost/pristupačnost i sl.) Porast povjerenja korisnika u proizvode i usluge s područja socijalnog turizma Podizanje razine kvalitete turističkih proizvoda i usluga temeljem povratnih informacija od samih korisnika Afirmacija i porast prepoznatljivosti socijalnog turizma kao realne razvojne opcije u široj društvenoj zajednici
Mogući izvor financiranja	<ul style="list-style-type: none"> COSME
Vremenska dinamika	<ul style="list-style-type: none"> Definiranje projektnog zadatka, izrada projektne dokumentacije, raspisivanje javnog natječaja i odabir najpovoljnije ponude – 2015. Razvoj, publiciranje i optimizacija mrežnog mjesta – 2015. Ažuriranje informacija i kontinuirana prilagodba s ciljem optimizacije konverzija – 2015. – nadalje

Projekt 4. EDUKACIJA KROZ TURIZAM - Turizam za djecu (7-17 godina)	
Područje djelovanja	Razvoj turističke ponude za socijalni turizam – turizam za djecu (7-17 godina)
Cilj programa	Razvoj ponude za djecu s naglaskom na edukativne sadržaje i programe te revitalizacija javnih napuštenih objekata
Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Identificiranje smještajnih objekata u kojima je moguće organizirati odmor za djecu • Adaptacija i prilagodba javnih napuštenih objekata namijenjenih odmoru djece • Definiranje edukativnih sadržaja i programa koje je moguće provoditi tijekom odmora djece • Edukacija djelatnika u turizmu za rad s djecom • Tiskanje edukativnih materijala za djelatnike u turizmu o mogućim edukativnim sadržajima i programima namijenjenim djeci • Organizacija regionalnih radionica s djelatnicima u turizmu o radu s djecom • Uvođenje predmeta i kolegija o radu s djecom u turizmu u turističke srednje škole i visokoškolske ustanove iz područja turizma
Koordinatori aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Ministarstvo turizma • Hrvatski ferijalni i hostelski savez
Mogući dionici	<ul style="list-style-type: none"> • Ministarstvo socijalne politike i mladih • Jedinice regionalne i područne samouprave • Strukovne udruge • Ostali zainteresirani dionici
Očekivani učinci	<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj dodatne turističke ponude i turističkih sadržaja prilagođenih ciljnim skupinama socijalnog turizma, konkretno u ovom slučaju djece • Povećanje udjela djece u ukupnom broju turističkih noćenja • Smanjenje sezonalnosti smještajnih i ugostiteljskih objekata • Povećanje smještajnih kapaciteta namijenjenih odmoru za djecu • Povećanje zaposlenosti u destinacijama u kojima će se odvijati aktivnosti odmora za djecu • Povećanje javnog interesa za socijalnim turizmom
Mogući izvori financiranja	<ul style="list-style-type: none"> • EaSI – Programme for Employment and Socila Innovation; Erasmus +; Horizont 2020
Vremenska dinamika	<ul style="list-style-type: none"> • 2015. – Potrebno je identificirati smještajne objekte u kojima je moguće organizirati odmor za djecu, napraviti plan adaptacije i prilagodbe javnih objekata namijenjenih odmoru djece, definirati edukativne sadržaje i programe koje je moguće provoditi tijekom odmora djece • 2015. i 2016. – Započeti adaptaciju i prilagodbu javnih objekata u kojima je moguće organizirati odmor za djecu, uvođenje predmeta i kolegija o radu s djecom u turizmu u turističke srednje škole i visokoškolske ustanove iz područja turizma • 2016. – Edukacija djelatnika u turizmu za rad s djecom, tiskanje edukativnih materijala, organizacija regionalnih radionica s djelatnicima u turizmu o radu s djecom

Projekt 5. MOBILNOST BEZ GRANICA – Turizam za mlade (18-25 godina)	
Područje djelovanja	Razvoj turističke ponude za socijalni turizam – turizam za mlade (18-25 godina)
Cilj programa	Razvoj ponude socijalnog turizma za mlade
Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Identificiranje smještajnih objekata u kojima je moguće organizirati odmor za mlade • Adaptacija i prilagodba javnih napuštenih objekata namijenjenih odmoru mladih • Definiranje sadržaja i programa koje je moguće provoditi tijekom odmora mladih • Tiskanje edukativnih materijala za djelatnike u turizmu o mogućim turističkim sadržajima i programima namijenjenim mladima • Organizacija regionalnih radionica s djelatnicima u turizmu o radu s mladima
Koordinatori aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Ministarstvo turizma • Hrvatski ferijalni i hostelski savez
Mogući dionici	<ul style="list-style-type: none"> • Ministarstvo socijalne politike i mladih • Udruga poslodavaca u hotelijerstvu Hrvatske • Jedinice regionalne i područne samouprave • Strukovne udruge • Ostali zainteresirani dionici
Očekivani učinci	<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj dodatne turističke ponude i turističkih sadržaja prilagođenih ciljnim skupinama socijalnog turizma, konkretno u ovom slučaju mladim osobama • Povećanje udjela mladih socijalno ugroženih skupina u ukupnom broju turističkih noćenja • Smanjenje sezonalnosti smještajnih i ugostiteljskih objekata • Povećanje smještajnih kapaciteta namijenjenih odmoru mladih • Povećanje zaposlenosti u destinacijama u kojima će se odvijati aktivnosti odmora mladih • Povećanje javnog interesa za socijalnim turizmom
Mogući izvori financiranja	<ul style="list-style-type: none"> • ESF, Horizont 2020, Erasmus +, COSME
Vremenska dinamika	<ul style="list-style-type: none"> • 2015. – Identifikacija potencijalnih objekata, izrada studije isplativosti ulaganja te odabir najboljih objekata u skladu sa ranije definiranim kriterijima • 2016. – nadalje – fazna adaptacija odabranih objekata i njihovo privođenje turističkoj svrsi

Projekt 6. AKTIVNO STARENJE - Turizam za seniore (55 + godina)	
Područje djelovanja	Razvoj ponude
Cilj programa	Razvoj ponude za segment umirovljenika i revitalizacija javnih napuštenih objekata
Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Identificiranje smještajnih objekata u kojima je moguće organizirati odmor za umirovljenike • Adaptacija i prilagodba javnih objekata za odmor umirovljenika • Edukacija djelatnika u turizmu za rad s umirovljenicima • Organizacija regionalnih radionica s djelatnicima u turizmu o radu s umirovljenicima • Smanjenje administrativnih prepreka udrugama umirovljenika za organiziranje putovanja i pružanje ugostiteljskih usluga • Kreiranje turističke ponude za umirovljenike u izvansezonskom periodu, prvenstveno o objektima poput toplica ili hotela s programima namijenjenim fizičkoj rehabilitaciji
Koordinatori aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Ministarstvo turizma • Hrvatski ferijalni i hostelski savez
Mogući dionici	<ul style="list-style-type: none"> • Ministarstvo rada i mirovinskog sustava • Jedinice regionalne i područne samouprave • Udruge građana • Strukovne udruge • Ostali zainteresirani dionici
Očekivani učinci	<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj dodatne turističke ponude i turističkih sadržaja prilagođenih ciljnim skupinama socijalnog turizma, konkretno u ovom slučaju umirovljenicima • Povećanje udjela umirovljenika u ukupnom broju turističkih noćenja • Smanjenje sezonalnosti u smještajnim i ugostiteljskim objektima • Povećanje smještajnih kapaciteta namijenjenih odmoru za umirovljenike • Povećanje zaposlenosti u destinacijama u kojima će se odvijati aktivnosti odmora za umirovljenike • Povećanje javnog interesa za socijalni turizam • Povezivanje hrvatskih udruga umirovljenika s udrugama umirovljenika iz Europske Unije
Mogući izvori financiranja	<ul style="list-style-type: none"> • EaSI - Programme for Employment and Socila Innovation , COSME, Erasmus +
Vremenska dinamika	<ul style="list-style-type: none"> • 2015. – Identificiranje smještajnih objekata u kojima je moguće organizirati odmor za umirovljenike, adaptacija i prilagodba javnih objekata za ovu ciljnu skupinu, smanjenje administrativnih prepreka udrugama umirovljenika za organiziranje putovanja i pružanje ugostiteljskih usluga • 2016. – Edukacija djelatnika u turizmu i organizacija regionalnih radionica s djelatnicima u turizmu o radu s umirovljenicima, izrada programa subvencija za umirovljenike za posjete nacionalnim parkovima, muzejima i drugim turističkim sadržajima te kreiranje turističke ponude za umirovljenike u izvansezonskom periodu

Projekt 7. TURIZAM OSLOBOĐEN PREPREKA – Diversifikacija turističke ponude i povećanje dostupnosti za osobe s invaliditetom

Područje djelovanja	Turistička ponuda za osobe s invaliditetom i njihove obitelji
Cilj programa	Prilagodba ponude socijalnog turizma posebnim skupinama osoba s invaliditetom i članovima njihovih obitelji
Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Ocjena postojeće ponude za osobe s fizičkim invaliditetom i osobe s oštećenjima vida, sluha i govora, te ocjena postojeće ponude socijalnog turizma za osobe s mentalnim ili intelektualnim oštećenjima • Edukacija hotelijera, turoperatora, agencija, DMO-a i organizatora događanja o mogućnostima ponude socijalnog turizma za pojedine skupine osoba s invaliditetom • Osmišljavanje i promicanje ponude socijalnog turizma za osobe s dugoročnim fizičkim, mentalnim, intelektualnim i osjetilnim oštećenjima s ciljevima integracije u društvo i pozitivnih učinaka na zdravlje pojedinaca • Uvođenje turističkih manifestacija i događanja s fokusom na osobe s invaliditetom, što podrazumijeva olakšanu dostupnost i konzumaciju tih sadržaja
Koordinator aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Ministarstvo turizma
Mogući dionici	<ul style="list-style-type: none"> • Turističke zajednice • Ministarstvo zdravlja • Umirovljeničke udruge • Strukovne udruge • Ostali zainteresirani dionici
Očekivani učinci	<ul style="list-style-type: none"> • Povećanje socijalne uključenosti osoba s invaliditetom • Pozitivni učinci na zdravlje osoba s invaliditetom • Smanjenje sezonalnosti smještajnih i ugostiteljskih objekata • Povećanje zaposlenosti u receptivnim područjima • Povećanje javnog interesa za socijalni turizam • Smanjenje predrasuda prema osobama s invaliditetom
Mogući izvori financiranja	<ul style="list-style-type: none"> • ESF, EaSI - Programme for Employment and Socila Innovation, Horizont 2020
Vremenska dinamika	<ul style="list-style-type: none"> • 2015. - nadalje – osmišljavanje ponude socijalnog turizma za specifične skupine osoba s invaliditetom

Projekt 8. TURIZAM OSLOBOĐEN PREPREKA – Dostupnost turizma osobama s invaliditetom

Područje djelovanja	Turistička infrastruktura
Cilj programa	<ul style="list-style-type: none"> • Prilagodba turističke infrastrukture i suprastrukture za osobe s invaliditetom
Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Ocjena stanja turističke infrastrukture i suprastrukture turističkih destinacija za skupine osoba s dugoročnim fizičkim i osjetilnim oštećenjima • Izrada smjernica o nužnim prilagodbama infrastrukture i suprastrukture u turizmu za posebne skupine osoba s invaliditetom, s posebnim naglaskom na fizičku dostupnost i dostupnost osobama s problemima s vidom • Uspostava sustava i tijela za provođenje certificiranja javnih i komercijalnih objekata ovisno o dostupnosti za pojedine skupine osoba s invaliditetom • Integracija certifikata s već postojećim praksama s područja Europske unije i promocija na stranim tržištima
Koordinator aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Ministarstvo turizma
Mogući dionici	<ul style="list-style-type: none"> • Ministarstvo zdravlja • Turističke zajednice • Strukovne turističke udruge • Udruge osoba s invaliditetom • Ministarstvo prostornog uređenja i graditeljstva • Ministarstvo socijalne politike i mladih • Strukovne udruge • Ostali zainteresirani dionici
Očekivani učinci	<ul style="list-style-type: none"> • Povećanje udjela osoba s invaliditetom u turističkom prometu • Povećanje socijalne uključenosti osoba s invaliditetom • Pozitivni učinci na zdravlje osoba s invaliditetom • Diverzifikacija turističkih proizvoda • Uspostava sustava certificiranja i nadzora objekata prilagođenih osobama s invaliditetom • Smanjenje predrasuda prema osobama s invaliditetom
Mogući izvori financiranja	<ul style="list-style-type: none"> • EaSI - Programme for Employment and Social Innovation , ESF, COSME
Vremenska dinamika	<ul style="list-style-type: none"> • 2015. – uspostava pravilnika i modela certificiranja objekata prilagođenih osobama s invaliditetom • 2016. – 2017. – prilagodba turističke infrastrukture i suprastrukture osobama s invaliditetom • 2016. - nadalje – certifikacija turističke suprastrukture i infrastrukture ovisno o pristupačnosti

Projekt 9. TURIZAM OSLOBOĐEN PREPREKA – Pružanje usluga u turizmu osobama s invaliditetom

Područje djelovanja	Edukacija
Cilj programa	<ul style="list-style-type: none"> Edukacija turističkih kadrova za pružanje usluga osobama s invaliditetom i poticanje interesa za volontiranjem
Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> Utvrdjivanje potreba pojedinih skupina osoba s invaliditetom tokom turističkog boravka i primjerenih turističkih aktivnosti, ovisno i vrsti i stupnju invaliditeta Tiskanje edukativnih materijala za djelatnike u turizmu o posebnim potrebama osobama s invaliditetom Organizacija regionalnih radionica o osobitostima rada s osobama s dugoročnim fizičkim oštećenjima i olakšavanju njihovog kretanja Organizacija regionalnih radionica o osobitostima rada s osobama s osjetilnim oštećenjima, s naglaskom na komunikaciji kroz znakovno pismo i pomoći osobama s oštećenjima vida Organizacija regionalnih radionica o osobitostima rada s osobama s dugoročnim mentalnim i intelektualnim oštećenjima, s naglaskom na radu s djecom Osposobljavanje i edukacija turističkih djelatnika specijaliziranih za pružanje usluga osobama s invaliditetom Uvođenje predmeta i kolegija o radu i pomoći osobama s invaliditetom u turizmu u turističke srednje škole i visokoškolske ustanove iz područja turizma Provođenje javnih akcija promocije nužnosti volontiranja i pomoći osobama s invaliditetom u svakodnevnim situacijama Tiskanje publikacija o volontiranju kao vidu pomoći osobama s invaliditetom Organizacija satova u osnovnim i srednjim školama o nužnosti volontiranja kao sredstvu pomoći, osobnog rasta i stjecanja znanja
Koordinatori aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> Ministarstvo turizma Ministarstvo socijalne politike i mladih
Mogući dionici	<ul style="list-style-type: none"> Ministarstvo zdravlja Turističke zajednice Udruge osoba s invaliditetom Obrazovne ustanove Strukovne udruge Ostali zainteresirani dionici
Očekivani učinci	<ul style="list-style-type: none"> Olakšano sudjelovanje osoba s invaliditetom u turizmu Povećanje kvalifikacije djelatnika s edukacijama o radu s osobama s invaliditetom Uključivanje mladih u sustav turizma Smanjenje predrasuda prema osobama s invaliditetom
Mogući izvori financiranja	<ul style="list-style-type: none"> ESF, EaSI - Programme for Employment and Socila Innovation
Vremenska dinamika	<ul style="list-style-type: none"> 2015. – izrada i tiskanje edukativnih publikacija 2015. – organizacija radionica za zaposlenike i volontere

Projekt 10. PODIZANJE JAVNE SVIJEŠTI O ZNAČAJU SOCIJALNOG TURIZMA	
Područje djelovanja	Podizanje javne svijesti o značaju ovog oblika turizma među potencijalnim dionicima razvoja, ciljnim skupinama, širom stručnom i ostalom javnosti tj. građanima Republike Hrvatske
Cilj programa	Upoznati javnost sa svim prednostima koje razvoj ovog oblika turizma može donijeti razvoju cjelokupnog turizma u RH, kao i pozitivnom imidžu RH u međunarodnoj zajednici kao socijalno osjetljive države
Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Identificiranje mogućih skupina javnosti prema kojima treba komunicirati značaj socijalnog turizma • Provođenje istraživanja tržišta kako bi se utvrdili trenutni stavovi o socijalnom turizmu i o mogućnostima njegovog razvoja u Hrvatskoj • Izrada akcijskog plana temeljenog na rezultatima istraživanja, a koji uključuje različite komunikacijske aktivnosti namijenjene prethodno definiranim skupinama javnosti • Odabir marketinške agencije specijalizirane za provođenje komunikacijskih aktivnosti • Odabir najboljih kreativnih komunikacijskih rješenja • Provođenje akcijskog plana • Ponavljanje istraživanja tržišta tri mjeseca nakon implementacije akcijskog plana kako bi se utvrdio učinak provedenih aktivnosti • Ovisno o rezultatima istraživanja ponoviti određene komunikacijske aktivnosti • Pokretanje Internet stranice o socijalnom turizmu • Izrada smjernica za prilagodbu postojećih smještajnih objekata potrebama ciljnih skupina socijalnog turizma
Koordinator aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Ministarstvo turizma
Mogući dionici	<ul style="list-style-type: none"> • Ministarstvo socijalne politike i mladih • Hrvatski ferijalni i hostelski savez • Jedinice regionalne i područne samouprave • Udruge za promicanje prava društveno ugroženih skupina • Strukovne udruge • Ostali zainteresirani dionici
Očekivani učinci	<ul style="list-style-type: none"> • Uvid u mišljenje različitih javnosti o socijalnom turizmu i mogućnostima njegovog razvoja • Jačanje svijesti o značaju ovog oblika turizam u cjelokupnom hrvatskom turizmu • Povećanje javnog interesa za razvoj socijalnog turizam • Razvoj dodatne turističke ponude i turističkih sadržaja prilagođenih ciljnim skupinama socijalnog turizma • Povećanje razine tolerancije, prihvaćanja i poštovanja prema ciljnim skupinama socijalnog turizma od strane žitelja turističkih destinacija • Povećanje kvalitete usluge s područja socijalnog turizma
Mogući izvori financiranja	<ul style="list-style-type: none"> • EaSI - Programme for Employment and Socila Innovation, Horizont 2020, COSME
Vremenska dinamika	<ul style="list-style-type: none"> • 2015. – Identificiranje mogućih skupina javnosti, provođenje istraživanja o stavovima prema socijalnom turizmu i njegovom razvoju u Hrvatskoj, izrada komunikacijskog akcijskog plana, odabir marketinške agencije i komunikacijskih rješenja, pokretanje Internet stranice o socijalnom turizmu, razvoj baze podataka o socijalnom turizmu, izrada smjernica za prilagodbu postojećih smještajnih objekata potrebama ciljnih skupina socijalnog turizma • 2016. - kontinuirano – Provođenje akcijskog plana, ponavljanje istraživanja tržišta, eventualno ponavljanje pojedinih komunikacijskih aktivnosti

SOCIJALNO PODUZETNIŠTVO ZA SOCIJALNI TURIZAM - Poticanje zapošljivosti društveno ugroženih skupina kroz pružanje usluga u socijalnom turizmu	
Projekt 11.	
Područje djelovanja	Obrazovanje
Cilj programa	<ul style="list-style-type: none"> • Povećanje zapošljivosti društveno ugroženih skupina kroz edukaciju i stručno osposobljavanje s ciljem: <ul style="list-style-type: none"> a) razvoja novih, inovativnih i tržišno prihvatljivih sadržaja turističke ponude s područja socijalnog turizma, b) promicanja inkluzije društveno ugroženih skupina i c) razvoja društveno odgovornog poslovanja na području turizma i ugostiteljstva.
Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Procjena obrazovnih potreba ciljnih skupina s područja socijalnog turizma, koje se mogu razlikovati s obzirom na stupanj njihovog poduzetničkog interesa kao i s obzirom na vrstu društvene ugroze koja im prijete (siromaštvo, životna dob, invalidnost i sl.) • Razvoj programa obrazovanja odraslih s ciljem stručnog osposobljavanja ili prekvalifikacije/dokvalifikacije društveno ugroženih skupina za pružanje usluga s područja socijalnog turizma • Edukacija trenera/predavača o specifičnim pedagoškim, psihološkim i didaktičko-metodičkim aspektima rada s ugroženim društvenim skupinama, a osobito rada s osobama s dugotrajnim tjelesnim, mentalnim, intelektualnim ili osjetilnim oštećenjima • Organizacija i kontinuirano provođenje edukacijskih programa s ciljem stvaranja pretpostavki za aktivno uključivanje društveno ugroženih skupina na tržište rada • Definiranje i provođenje komunikacijskih aktivnosti s ciljem podizanje razine javne svijesti među poduzetnicima o širim društvenim koristima društveno odgovornog poslovanja • Redoviti monitoring uspješnosti provedbe edukacijskih programa s područja socijalnog turizma primjenom jasno definiranih pokazatelja • Ocjena uspješnosti provedbe programa i eventualna prilagodba i korekcija programa u sadržajnom i organizacijskom smislu
Koordinatori aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> • Ministarstvo turizma
Mogući dionici	<ul style="list-style-type: none"> • Strukovne udruge u turizmu • Udruge za promicanje prava društveno ugroženih skupina • Obrazovne institucije
Očekivani učinci	<ul style="list-style-type: none"> • Povećanje zapošljivosti društveno ugroženih skupina na području socijalnog turizma • Razvoj kompetencija i znanja društveno ugroženih skupina za pružanje usluga s područja socijalnog turizma • Povećanje kompetencija i mekih vještina društveno ugroženih skupina (komunikacijske vještine, gostoprimstvo, smještaj, hrana i ugostiteljstvo, marketing i promocija, zakoni i propisi, zdravlje i sigurnost i sl.) • Podizanje razine vještina i pedagoških znanja predavača i mentora koje su potrebne za učinkovito provođenje obrazovnih programa • Povećanje interesa poslodavaca u turizmu za zapošljavanje društveno ugroženih skupina • Povećanje mogućnosti samozaposlenja društveno ugroženih skupina • Veća integracija ciljnih skupina s područja socijalnog turizma u ukupni društveni život
Mogući izvori financiranja	<ul style="list-style-type: none"> • ESF, EaSI - Programme for Employment and Social Innovation
Vremenska dinamika	<ul style="list-style-type: none"> • Kontinuirano do 2020.g. – Procjena obrazovnih potreba ciljnih skupina s područja socijalnog turizma; Razvoj obrazovnih programa • Edukacija trenera • Provođenje edukacijskih programa • Monitoring provedbe, ocjena uspješnosti i eventualne prilagodbe

9. Zaključci i preporuke

Na suvremenom turističkom tržištu socijalni turizam predstavlja sve važniji segment sveukupne turističke ponude, prvenstveno zbog toga što su vrijednosti koje se promiču i afirmiraju kroz ponudu socijalnog turizma, kao što su emancipacija, dostojanstvo, jednakopravnost svih članova društva, vrijednosti koje su prepoznate kao važne i dubinski su integrirane u sve najvažnije planske i razvojne dokumente Europske unije. Također, temeljem spoznaja dobivenih pregledom primjera dobre prakse, može se utvrditi da socijalni turizam, osim što promičući prava ugroženih društvenih skupina afirmira pozitivne društvene i civilizacijske tekovine, također ima realan ekonomski potencijal koji se očituje kroz mogućnosti kao što su smanjenje sezonalnosti turističke potražnje, otvaranje novih radnih mjesta i samozapošljavanje, zapošljavanje društveno ugroženih skupina te socio-ekonomska revitalizacije ekonomski nerazvijenih i perifernih područja, što je dodatni argument za razvoj ovakvog tipa turističke ponude.

Slijedeći primjere dobre prakse zemalja članica EU-a, i Republika Hrvatska je u svojoj Strategiji razvoja turizma do 2020. godine prepoznala upravo socijalni turizam kao jedan od segmenata turističke ponude koji je u planskom razdoblju Strategije potrebno dodatno razvijati. Analizom dosadašnjih praksi s područja socijalnog turizma, može se zaključiti da pojedini segmenti turističke ponude socijalnog turizma u Republici Hrvatskoj imaju dugu tradiciju, prvenstveno kroz organizirana turistička putovanja namijenjena radnicima te djeci i mladima. Međutim, do sada se razvoj turističke ponude s područja socijalnog turizma u Republici Hrvatskoj odvijao stihijski te je ta ponuda bila izrazito neorganizirana i fragmentirana, dok je razvoj sadržaja turističke ponude koji su namijenjeni osobama s invaliditetom bio u potpunosti zanemaren.

Stoga je jedan od glavnih ciljeva ovoga dokumenta stvaranje planske podloge za sustavan, koordiniran i sveobuhvatan razvoj turističke ponude s područja socijalnog turizma u planskom razdoblju do 2020. godine. Kako bi se to postiglo, dokumentom su definirane: (1) glavne smjernice razvoja socijalnog turizma, (2) glavne ciljne skupine prema kojima mjere socijalnog turizma trebaju biti usmjerene, (3) vizija razvoja socijalnog turizma, te su (4) identificirani glavni dionici razvoja socijalnog turizma te je definirana njihova uloga u planiranom razvoju socijalnog turizma.

Konačno, treba naglasiti da je u dokumentu posebna pažnja posvećena osmišljavanju 11 projektnih prijedloga koji su u funkciji postizanja definirane razvojne vizije socijalnog turizma. Svi projektni prijedlozi sadržajno su usklađeni s pojedinim tematskim ciljevima iz Programa pripreme i provedbe projekata prihvatljivih za financiranje iz Fondova Europske unije. U kontekstu financiranja predloženih projektnih prijedloga iz EU fondova, kao osobito važne je potrebno naglasiti slijedeće tematske ciljeve: 8. Promicanje zapošljavanja i podrška mobilnosti radne snage i 9. Promicanje socijalnog uključivanja i borba protiv siromaštva. Ključnu ulogu za uspješno financiranje predloženih projektnih prijedloga, kao i za sveukupni razvoj socijalnog turizma u Republici Hrvatskoj, imati će ministarstvo nadležno za turističku politiku, koje kroz međuresornu suradnju, izmjenu zakonodavstva, koordinaciju razvojnih dionika i pripremu projektnih prijedloga za EU financiranje, treba stvoriti kvalitetne preduvjete za sustavan i organiziran razvoj ovoga tipa turističke ponude u Republici Hrvatskoj.

10. Sažetak

S obzirom na činjenicu da su Nacionalnim programom razvoja socijalnog turizma predviđene različite projektne aktivnosti, usmjerene na različite ciljne skupine te da učinkovito provođenje Programa podrazumijeva visok stupanj suradnje između različitih razvojnih dionika kao i osiguranje izvora financiranja iz EU fondova kao i domaćih izvora financiranja, u ovome poglavlju se tabličnim prikazima na sažet način daje pregled glavnih obilježja Nacionalnog programa razvoja socijalnog turizma.

Pregled projektnih aktivnosti prema ciljnim skupinama i dionicima razvoja socijalnog turizma

	SVE CILJNE SKUPINE					DJECA (7-17)	MLADI (18-25)	SENIORI (55+)	OSI, SSDR		
	Poticanje razvoja smještajne ponude	Izrada baze podataka	Prodajno-mrežni komunikacijski kanal	Podizanje javne svijesti	Socijalno poduzetništvo za socijalni turizam	Edukacija kroz turizam - Turizam za djecu	Mobilnost bez granica - Turizam za mlade	Aktivno starenje - Turizam za umirovljenike	Turizam oslobođen prepreka - diversifikacija tur. ponude	Turizam oslobođen prepreka - podizanje dostupnosti	Turizam oslobođen prepreka - asistencija za OSI
Ministarstvo turizma	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Hrvatski ferijalni i hostelski savez (HFHS) i ostale udruge koje se nave organizacijom odmora djece i mladih	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓
Ministarstvo socijalne politike i mladih				✓		✓	✓				
Ministarstvo branitelja				✓			✓		✓	✓	✓
Ministarstvo zdravlja				✓					✓	✓	✓
Ministarstvo rada i mirovinskog sustava				✓				✓			
Sustav turističkih zajednica (HTZ)		✓	✓	✓	✓						
Udruge umirovljenika (MUH i ostale udruge)				✓	✓			✓	✓	✓	✓
Udruge za promicanje prava OSI (HSUTI, UPIM, Svijet tišine i dr.)				✓	✓						
Udruge Sudionika i stradalnika domovinskog rata				✓	✓				✓	✓	✓
Jedinice područne i lokalne samouprave	✓			✓	✓					✓	
Ostale udruge (OMH, UHPA, UPHU i sl.)		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Obrazovne institucije				✓	✓	✓					

Pregled projektnih aktivnostima prema mogućim EU izvorima financiranja

	ERDF	EAFRD	Horzont 2020	COSME	ESF	Erasmus +	EaSI
Poticanje razvoja smještajne ponude	✓	✓	✓	✓			
Izrada baze podataka			✓		✓	✓	
Prodajno-mrežni komunikacijski kanal				✓			
Podizanje javne svijesti			✓	✓			✓
Edukacija kroz turizam - Turizam za djecu			✓			✓	✓
Mobilnost bez granica - Turizam za mlade			✓	✓	✓	✓	
Aktivno starenje - Turizam za umirovljenike				✓		✓	✓
Turizam oslobođen prepreka - diversifikacija tur. ponude			✓		✓		✓
Turizam oslobođen prepreka - podizanje dostupnosti				✓	✓		✓
Turizam oslobođen prepreka - asistencija za OSI					✓		✓
Socijalno poduzetništvo za socijalni turizam					✓		✓